Příkaz „vystěhovat se”

1.

Přesídlovací kancelář ministerstva vnitra v Benešově, t. č. Netvořice.
Telefon 3.

Č. 59-14 ai 1942 — Netvořice dne 16. června 1942

Vyhláška.

K doplnění případně změně vyhlášek okresního úřadu v Benešově ze dne 14. března t. r., č. 325|42-pres., příp. ze dne 22. dubna t. r., č. 478|42-pres., příp. ze dne 26. května t. r., č. 612|42-pres. nařizuji podle ustanovení článku 3 zákona ze dne 14. července 1927, č. 125 Sb. toto:

V důsledku zřízení vojenského cvičiště u Benešova jsou obyvatelé obcí **Krňany, Teletín, Vysoký Újezd** s osadou **Větrov, Tuchyně** s osadou **Lhota** a **Maskovice, Blaženice** s osadou **Měřín, Dalešice, Jablonná** s osadou **Nebřich, Rabiň** s osadou **Loutí** a **Nedvězí, BŘEŽANY** s osadou **VENSOV, LEŠANY, HOSTĚRADICE** s osadou **RAKOUSY, HRADIŠKO** s osadami **PIKOVICE A BRUNŠOV, TŘEBSÍN** a **KAMENNÝ PŘÍVOZ** (část obce na jih od Sázavy) povinni

do 15. září 1942

vystěhovati se ze svého dosavadního bydliště a před vystěhováním hlásiti Přesídlovací kanceláři ministerstva vnitra v Benešově, t. č. v Netvořicích prostřednictvím stálých četnických hlídek přesnou adresu nového bydliště. Každá další změna bydliště musí býti rovněž hlášena Přesídlovací kanceláři v Benešově, t. č. v Netvořicích, přímo. Obyvatelé obcí, které mají býti vyklizeny, nechť se obracejí se všemi záležitostmi, týkajícími se vystěhování, výlučně buď na místní stálé četnické hlídky nebo na Přesídlovací kancelář v Benešově, t. č. v Netvořicích.

Obyvatelům obcí Lešany a Břežany se výjimečně povoluje, aby podrželi nouzový pobyt ve svých dosavadních bydlištích až do 15. října 1942. Veškerý jejich movitý majetek všek, pokud není nutný k udržení nouzového pobytu, musí býti vyvezen do 15. září 1942.

Budovy, části budov nebo místnosti, pokud je jich potřebí k uskutečnění stavebních prací, musí býti na vyzvání Velitelství SS vyklizeny již od 1. července 1942.

Těmto přestěhovalcům jest zakázáno ať přechodně či trvalé nastěhování se do některých obcí. Jsou to tyto obce:

I. Všechny obce soudního okresu neveklovského.

II. Ze soudního okresu benešovského tyto obce i s jejich osadami:

Konopiště, Václavice, Bukovany, Úročnice, Přibyšice, Tisem, Tvoršovice, Nesvačily, Jírovice, Pecerady, Poříčí n. Sáz., Mrač a osada Hvozdec [z obce Nespeky].

III. Ze soudního okresu votického tyto obce i s jejich osadami:

Božkovice, Rudoltice, Vrchotovy Janovice, Drachkov a Minartice. Osada Slavkov (z obce Křešice).

IV. Ze soudního okresu sedlčanského tyto obce i s jejich osadami:

Radíč, Křepenice, Suchdol, Nalžovice, Osečany, Kňovice, Prosenická Lhota, Sestrouň, Štětkovice, Dublovice, Příčovy, Chramosty, Hrachov, Líchovy, Zvírotice, Nalžovické Podhájí.

Nedodržení tohoto ustanovení potrestá příslušný okresní úřad pokutou do 5.000 K nebo vězením do 14 dnů.

Přednosta přesídlovací kanceláře:

Přesídlovací kancelář ministerstva vnitra v Benešově t. č. Netvořice.

Čj. 86-5 ai 42. — Netvořice 25. dubna 1942.

Vyhláška.

Vyhláškou okresního úřadu v Benešově ze dne 14. března 1942, č. 325/42-Pres. bylo obyvatelstvu obcí Krňany, Teletín, Vysoký Újezd s osadou Větrov, Tuchyně s osadami Lhota a Maskovice, Blaženice s osadou Měřín, Dalešice, Jablonná s osadou Nebřich, Rabiň s osadami Loutí a Nedvězí jakož i osady Vensov (z obce Břežany) oznámeno, že tyto obce musí býti za účelem zřízení vojenského cvičiště u Benešova nejpozději **do 15. září 1942** vyklizeny. Tato vyklizovací lhůta musí býti dodržena.

Přesídlovací kancelář ministerstva vnitra v Benešově t. č. v Netvořicích k hořejší vyhlášce ještě dodává toto:

I. Sklizeň úrody:

Přestěhovalci musí před vystěhováním provésti bezpodmínečně žňové práce a skliditi veškerou úrodu. K tomu cíli budou v době od 1. srpna 1942 do 15. září 1942 plně využity k odvozu obilí sklizně veškeré potahy z obcí vyklizovaných a sousedních. **Sázení okopanin se děje se zřením na vyklizovací lhůtu na vlastní nebezpečí přestěhovalců.**

II. Zajištění ubytování:

Přestěhovalci z obcí shora uvedených se proto vybízejí, aby si ve vlastním zájmu buď sami nebo prostřednictvím Přesídlovací kanceláře v Benešově t. č. v Netvořicích **bez prodlení** zajistili nové ubytování a všechen svůj inventář a svršky, které jen poněkud mohou býti postrádány, **již od nynějška** až do počátku obilní sklizně (1. 8. 1942) **převezli do nových bydlišť** nebo, nemohou-li sami, dali převézti za pomoci Přesídlovací kanceláře v Benešově t. č. v Netvořicích. (Úřední pomoc potahová)

III. Urychlený odvoz:

Urychleně jest odvézti:

1. Zásoby dříví - s výjimkou jeho letní potřeby - včetně dříví užitkového (dříví kolářské atd.)
2. Všechno seno kromě sena ke krmení potřebného do 15. září 1942.
3. Polní nářadí (pluhy, kultivátory, sečky a pod.)
4. Část domácích svršků, t. j. především veškerý nábytek, všechno t. č. nepotřebné prádlo, oděv a zásoby všeho druhu.
5. Veškerý mrtvý inventář, který právě není nezbytně nutný, jako na př. saně, voznice na hnojůvku, staré železo, náčiní nezpůsobilé k užívání atd.
6. Veškeré ostatní předměty, které nejsou nezbytně nutné k živobytí.

Se zřením na vypjatou situaci, pokud jde o pohonné látky, nemohou být dány k disposici nákladní motorové vozy. Poněvadž tedy celé přesídlení nutno provésti pouze pomocí potahů, musí býti v době od 10. května do 1. srpna 1942 bez výjimky všech potahů, které jsou ve vyklizovaném území k disposici tak využito, aby do této doby veškerý majetek, uvedený nahoře pod čís. 1. až 6. byl z vyklizovaného území vyvezen.

IV. Pensisté, obchodníci atd.:

Zejména pensisté a dále i všechny ty osoby ve vyklizovaném území, které nejsou nezbytně nutny ke žňovým pracím se vybízejí, aby **ihned** započali s přesídlováním do nových bydlišť a aby je ukončili **nejpozději do 1. srpna 1942.** Jinak nemůže přesídlovací kancelář převzíti záruku, že by se o ně dále mohla starati.

Živnostníci, kteří jsou nezbytně nutni pro opatřování potřeb obyvatelstva (jako pekaři, řezníci, obchodníci s koloniálním zbožím, kováři atd.) mohou své přesídlení skončiti teprve v pozdější vyklizovací lhůtě (t.j. do 15. září 1942).

V. Zálohy:

Zálohy na přesídlovací výdaje vyplácí přestěhovalcům - nájemníkům Přesídlovací kancelář v Benešově t.č. v Netvořicích. Vlastníci nemovitostí mohou obdržeti bezúročné zápůjčky na nákup nových objektů od okresní záložny hospodářské v Benešově.

VI. Podzimní polní práce:

Se zřením na urychlené vyklizení netřeba konati podzimní polní práce.

Aussiedlungskanzlei des Ministeriums des Innern mit dem Sitze in Beneschau.
Nr. 162/42.

Bestätigung.

Ich bestätige, dass Herr Jaroslaus Brabec
Beruf Kaufmann
wohnhaft in Brunschau Nr. 5
verpflichtet ist, aus dem Gebiete des Truppenübungsplatzes Beneschau auszusiedeln.

Ich ersuche deshalb nach den Weisungen des Reichsprotektors, die an das Ministerium des Innern mit Zuschrift des Kommissarischen Leiters [illegible] Bodenamtes (IX. Sektion des Ministeriums für Land- und Forstwirtschaft) vom 3. März 1942 AZ. T Ue. P. III. Räumung/Stü. ergangen sind, alle Behörden, dem Genannten wohlwollend entgegenzukommen und ihm bei der Sicherung der Unterkunft sowie bei der Gründung einer neuen Existenz behilflich zu sein, namentlich beim Suchen und beim Erwerb einer Ersatzliegenschaft.

Als Identitätsnachweis hat der Obgenannte den bürgerlichen Ausweis vorzulegen.

Beneschau, den 16. Juli 1942.

Přesídlovací kancelář ministerstva vnitra v Benešově.
Čís. jedn. 162/42.

Potvrzení.

Potvrzuji, že pan Jaroslav Brabec
povolání obchodník
bytem v Brunsově čís. 5
jest povinen vystěhovati se z obvodu území vojenského cvičiště, zřizovaného v okrese benešovském.

Žádám proto se zřetelem k směrnicím Říšského protektora vydaným ministerstvu vnitra dopisem komisařského vedoucího Pozemkového úřadu (IX. odboru min. zemědělství a lesnictví) ze dne 3. března 1942, AZ. T. Ue. P. III Räumung/Stü.-, aby veškeré úřady vycházely jmenovanému blahovolně vstříc a podporovaly ho při zajištění náhradního ubytování a založení nové existence, zejména též při získávání náhradní zemědělské usedlosti.

Jmenovaný jest povinen prokázati svou totožnost občanskou legitimací.

V Netvořicích 16. července 1942.

Der Leiter der Umsiedlungskanzlei.
Přednosta přesídlovací kanceláře.
I.v.
v.z.

---

16. červen roku 1942 byl osudným datem v historii naší obce. Byla vydána vyhláška, která nařizovala vystěhování obyvatel Hradištka, Pikovic a Brunšova, a to nejpozději do 15. září téhož roku. Tento dokument pouze stvrdil to, co už všichni místní dávno tušili. Plány německých okupantů na zřízení vojenského cvičiště zbraní SS zahrnují i zabrání jejich domovů. Místo, kde žili po několik generací, se mělo stát majetkem Velkoněmecké říše.

„Když jsme se v roce 1942 stěhovali, zabral náš dům německý velitel Giess, který tátovi řekl: ‚Nebojte se, Hitler dlouho u moci nebude, já tady budu bydlet s rodinou a budu se vám o všechno starat. Za pár let budete zpátky.´ A naštěstí měl pravdu.“

Z vyprávění Josefa Melichárka

„Když přišel příkaz k vystěhování, bylo mi 21 let a byla jsem čerstvě vdaná. Němci se nás ptali, jestli tu nechceme zůstat a pracovat pro ně. Ale to jsme zamítli. Začali jsme shánět náhradní ubytování. Mí rodiče měli hospodářství, ale tatínek krátce před vystěhováním zemřel, tak jsme dobytek rozprodali a odstěhovali jsme se do jedné vily v Měchenicích. 15. září jsme byli v domě naposledy. Museli jsme všechno uklidit a vytřít podlahu. Jak nám tehdy bylo, to se nedá ani povědět.“

Z vyprávění Anny Richterové

„Nastěhovali jsme se k prarodičům do Štěchovic, do stráně naproti mostu, kde se říká Na Pankrací. Domeček měl pouze dvě světničky, v jedné žili děda s babičkou, ve druhé já s rodiči. V roce 1944 se narodila ještě moje sestra. V jediné místnosti se vařilo, pralo i spalo, a to na jedné manželské posteli, miminko v košíku na židli. Nebyla tu zavedená elektřina, svítilo se petrolejkou. Pro vodu se muselo do obecní studny až k mostu. Pohled z okna byl pro nás bolestný, často jsme hleděli přes řeku na protější stráň, kde stál náš zabraný domek, ve kterém teď bydlel německý důstojník s rodinou.“

Z vyprávění Antonína Širokého

Výcvikové území

2.

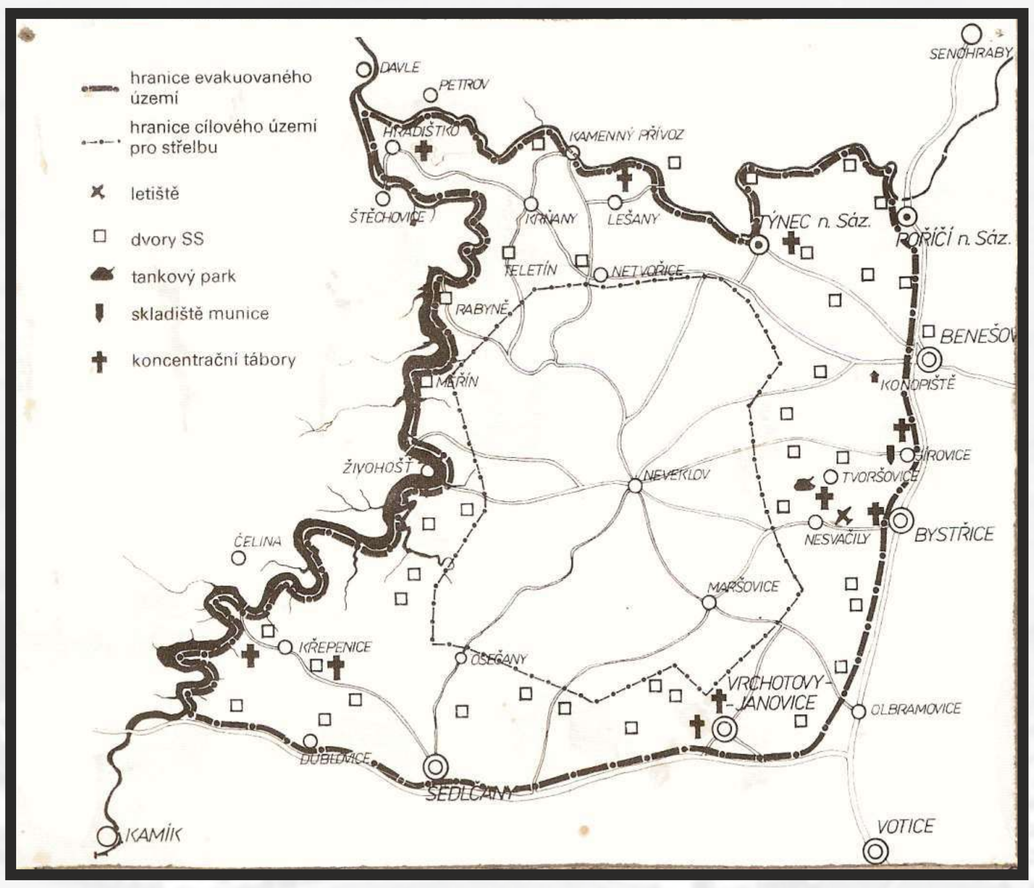

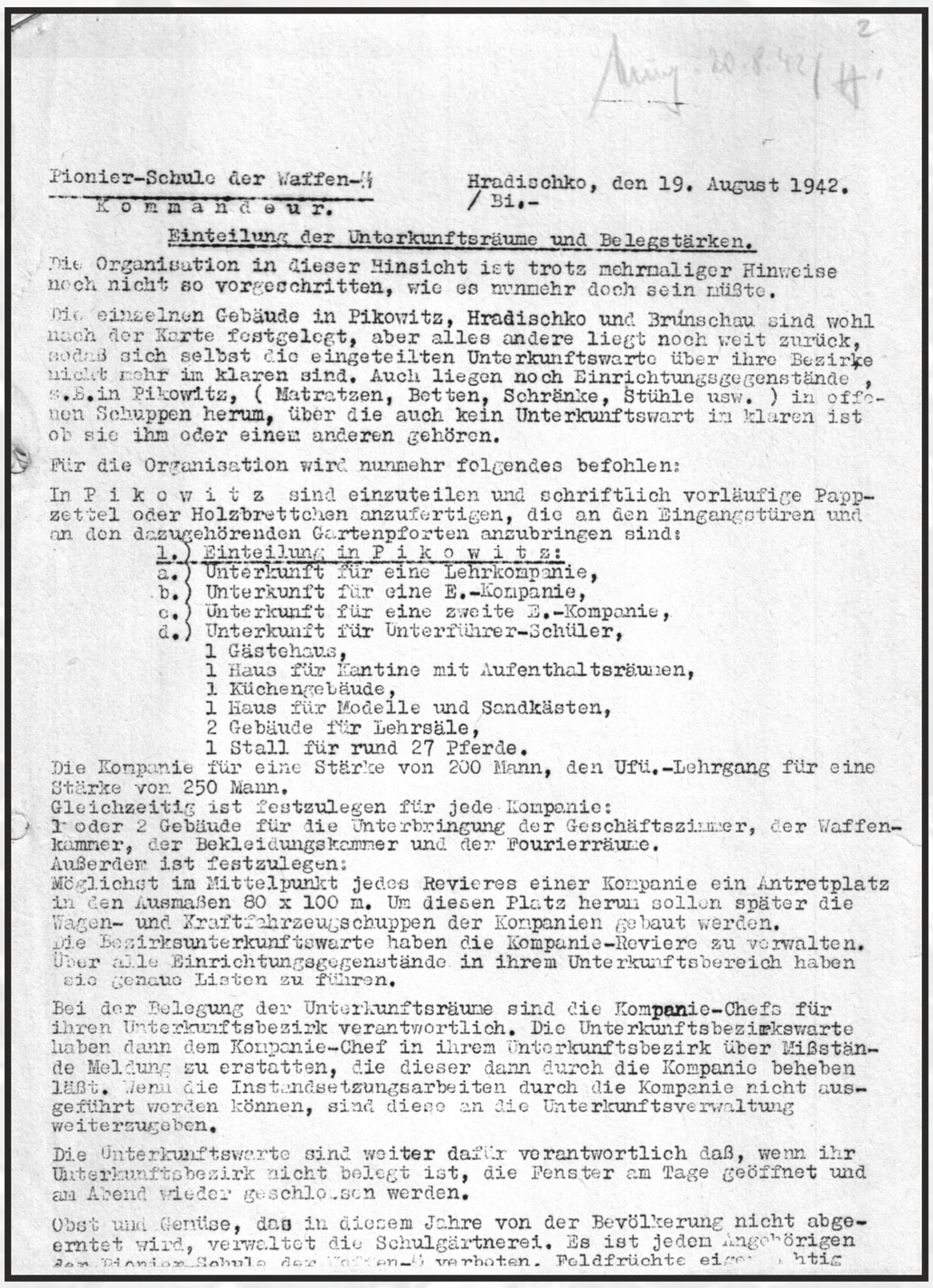

Pionier-Schule der Waffen-SS
Kommandeur.

Hradischko, den 19. August 1942.
/ Bi.-

Einteilung der Unterkunftsräume und Belegstärken.

Die Organisation in dieser Hinsicht ist trotz mehrmaliger Hinweise noch nicht so vorgeschritten, wie es nunmehr doch sein müßte.

Die einzelnen Gebäude in Pikowitz, Hradischko und Brünschau sind wohl nach der Karte festgelegt, aber alles andere liegt noch weit zurück, sodaß sich selbst die eingeteilten Unterkunftswarte über ihre Bezirke nicht mehr im klaren sind. Auch liegen noch Einrichtungsgegenstände, z.B.in Pikowitz, (Matratzen, Betten, Schränke, Stühle usw.) in offenen Schuppen herum, über die auch kein Unterkunftswart im klaren ist ob sie ihm oder einem anderen gehören.

Für die Organisation wird nunmehr folgendes befohlen:

In P i k o w i t z sind einzuteilen und schriftlich vorläufige Pappzettel oder Holzbrettchen anzufertigen, die an den Eingangstüren und an den dazugehörenden Gartenpforten anzubringen sind:

1.) Einteilung in P i k o w i t z:
a.) Unterkunft für eine Lehrkompanie,
b.) Unterkunft für eine E.-Kompanie,
c.) Unterkunft für eine zweite E.-Kompanie,
d.) Unterkunft für Unterführer-Schüler,
1 Gästehaus,
1 Haus für Kantine mit Aufenthaltsräumen,
1 Küchengebäude,
1 Haus für Modelle und Sandkästen,
2 Gebäude für Lehrsäle,
1 Stall für rund 27 Pferde.

Die Kompanie für eine Stärke von 200 Mann, den Ufü.-Lehrgang für eine Stärke von 250 Mann.
Gleichzeitig ist festzulegen für jede Kompanie:
1 oder 2 Gebäude für die Unterbringung der Geschäftszimmer, der Waffenkammer, der Bekleidungskammer und der Fourierräume.
Außerdem ist festzulegen:
Möglichst im Mittelpunkt jedes Revieres einer Kompanie ein Antretplatz in den Ausmaßen 80 x 100 m. Um diesen Platz herum sollen später die Wagen- und Kraftfahrzeugschuppen der Kompanien gebaut werden.
Die Bezirksunterkunftswarte haben die Kompanie-Reviere zu verwalten.
Über alle Einrichtungsgegenstände in ihrem Unterkunftsbereich haben sie genaue Listen zu führen.

Bei der Belegung der Unterkunftsräume sind die Kompanie-Chefs für ihren Unterkunftsbezirk verantwortlich. Die Unterkunftsbezirkswarte haben dann dem Kompanie-Chef in ihrem Unterkunftsbezirk über Mißstände Meldung zu erstatten, die dieser dann durch die Kompanie beheben läßt. Wenn die Instandsetzungsarbeiten durch die Kompanie nicht ausgeführt werden können, sind diese an die Unterkunftsverwaltung weiterzugeben.

Die Unterkunftswarte sind weiter dafür verantwortlich daß, wenn ihr Unterkunftsbezirk nicht belegt ist, die Fenster am Tage geöffnet und am Abend wieder geschlossen werden.

Obst und Gemüse, das in diesem Jahre von der Bevölkerung nicht abgeerntet wird, verwaltet die Schulgärtnerei. Es ist jeden Angehörigen der Pionier-Schule der Waffen-SS verboten. Feldfrüchte eigenmächtig

Se zřízením školy souviselo zajištění provozních a ubytovacích prostor, skladišť a výcvikových ploch. Z rozkazu ze dne 19. srpna 1942 si můžeme udělat představu o rozsahu těchto příprav. (*VHA, fond SS-Pi. Sch.)*

Rozloha vysídleného území byla 44 000 ha. Z celkového počtu 29 831 se do 1. dubna 1944 vystěhovalo 17 647 obyvatel, zbylí obyvatelé zůstali na práce, a to hlavně v hospodářských dvorech, tzv. SS-Hofech, nebo na stavbách. Zůstávali hlavně lidé vysídlovaní ve čtvrté a páté etapě. Přesto i těm, kteří zůstali, byl majetek vyvlastněn a bylo jim uděleno nové bydliště.

Fotografie ze cvičiště pocházejí ze sbírek Národního archivu:

NA, f. NSM, sign. 110-7/38, kart. 66, K. H. Frank při návštěvách cvičných střeleb jednotek SS konaných na vojenském cvičišti zbraní SS na Benešovsku 25. 5. 1943 a 8. 3. 1944.

Ještě před dokončením vystěhování obce byla dne 1. července 1942 na území Hradištka založena ženijní škola, jako první vojenská škola na zřizovaném cvičišti. „SS-Truppenübungsplatz Beneschau“. Jejím zakladatelem byl Willy Boden, pozdějším velitelem školy byl SS-Oberführer Emil Klein (na snímku). Škola využívala území od soutoku Vltavy a Sázavy až k obcím Teletín a Kamenný Přívoz. Původně měla být určena pouze pro důstojníky ženijního vojska, nakonec byly otevřeny tři školní kurzy:
kurz velitelů čet na Hradištku,
poddůstojnický kurz v Pikovicích
a technický kurz na Brunšově.

Pracovně výchovný tábor

3.

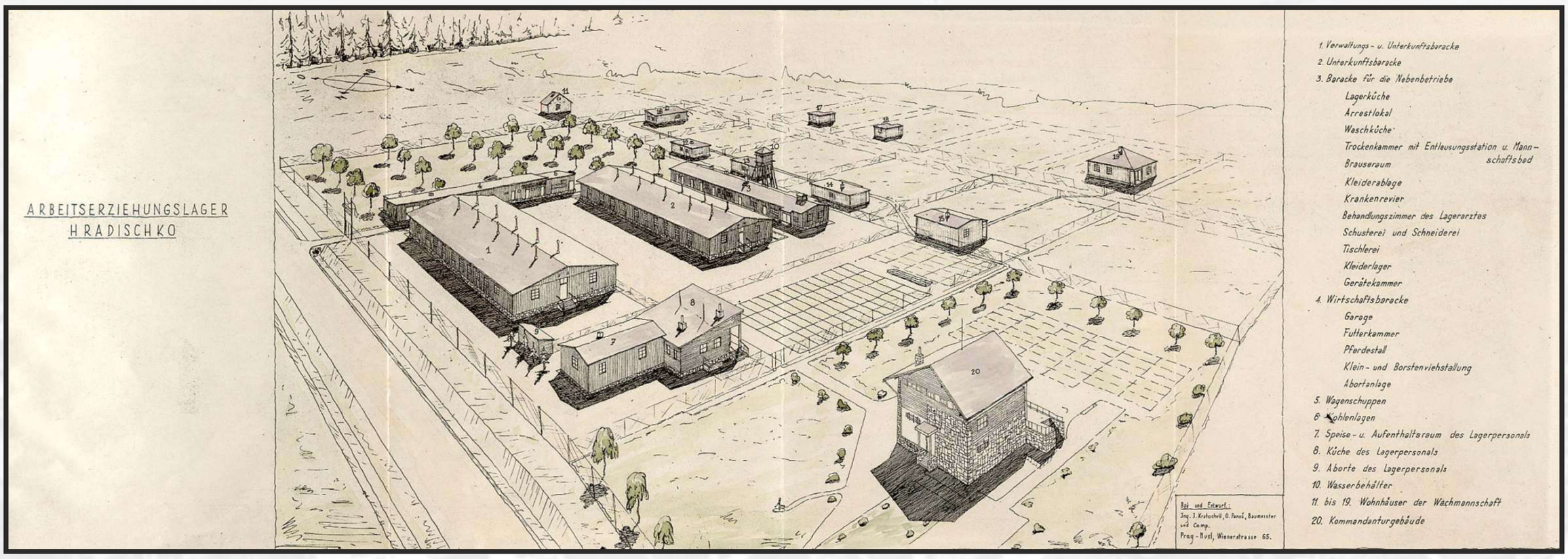

Na podzim roku 1942 byl na konci Hradištka při cestě do Pikovic postaven pracovně-výchovný tábor, tzv. „Arbeitserziehungslager“, který sloužil jako vězení pro totálně nasazené Čechy, kteří uprchli ze svých pracovišť v Německu nebo byli obviněni ze sabotáže při práci. Projekt tábora vypracovala pražská firma Ing. Josef Kratochvíl a O. Panuš a náklady na výstavbu se vyšplhaly téměř na 2 miliony protektorátních korun. Dřevěný barákový tábor měl kapacitu 500 vězňů.

Pracovní tábor II. podzim

„V roce 1942 jsem byl totálně nasazený ve Škodových závodech jako pomocný dělník. Dělal jsem jednu horší práci než druhou, tak jsem žádal, aby mě přeložili jinam. Když mi nevyhověli, přestal jsem do práce chodit. Za to jsem byl odsouzený a odvezený do pracovně-výchovného tábora Hradištko, kde jsem strávil pět měsíců, od srpna do prosince.

V táboře nás měli na starost protektorátní četníci. Ostříhali nás dohola a oblékli do starých vojenských uniforem obarvených na černo. Byli jsme ubytovaní v dřevěných domech – teskobarákách, kde jsme spali na holých prknech bez slamníků. Deku jsme měli jen jednu, takže jsme spali oblečení.
V zimě tam tak profukovalo, že průvan tu deku nadzvedával.“

Z vyprávění Jaromíra Schütze

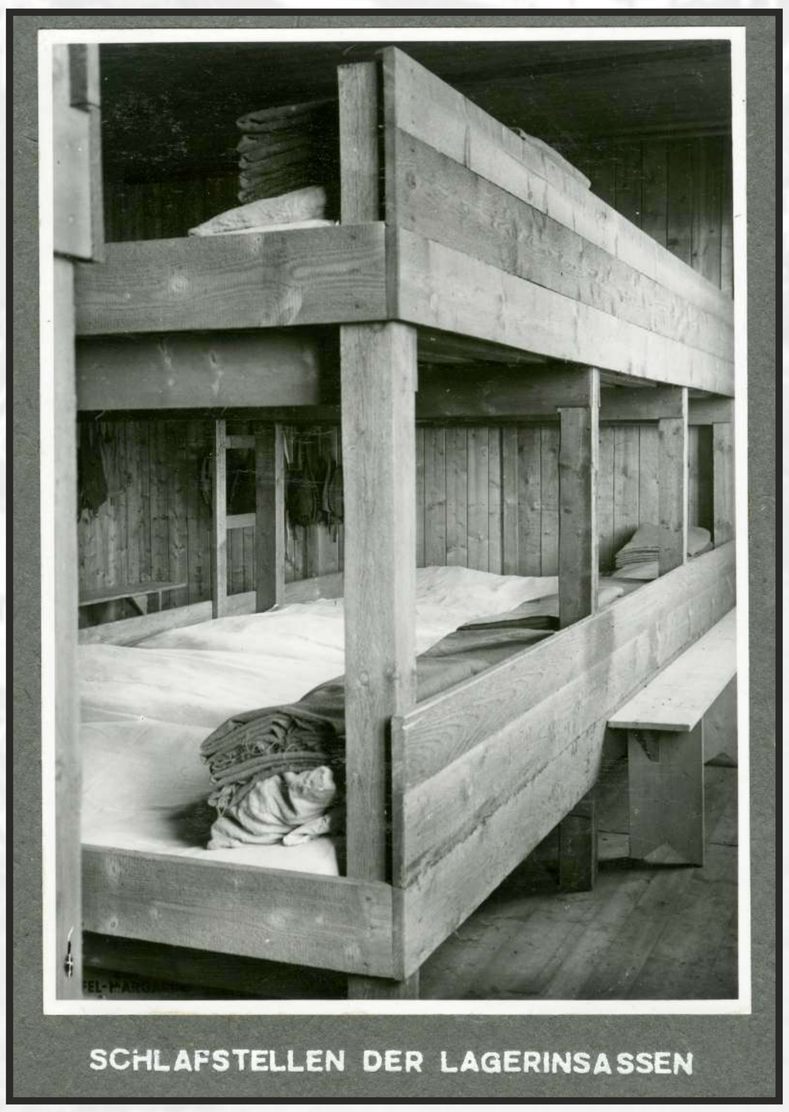

SCHLAFSTELLEN DER LAGERINSASSEN

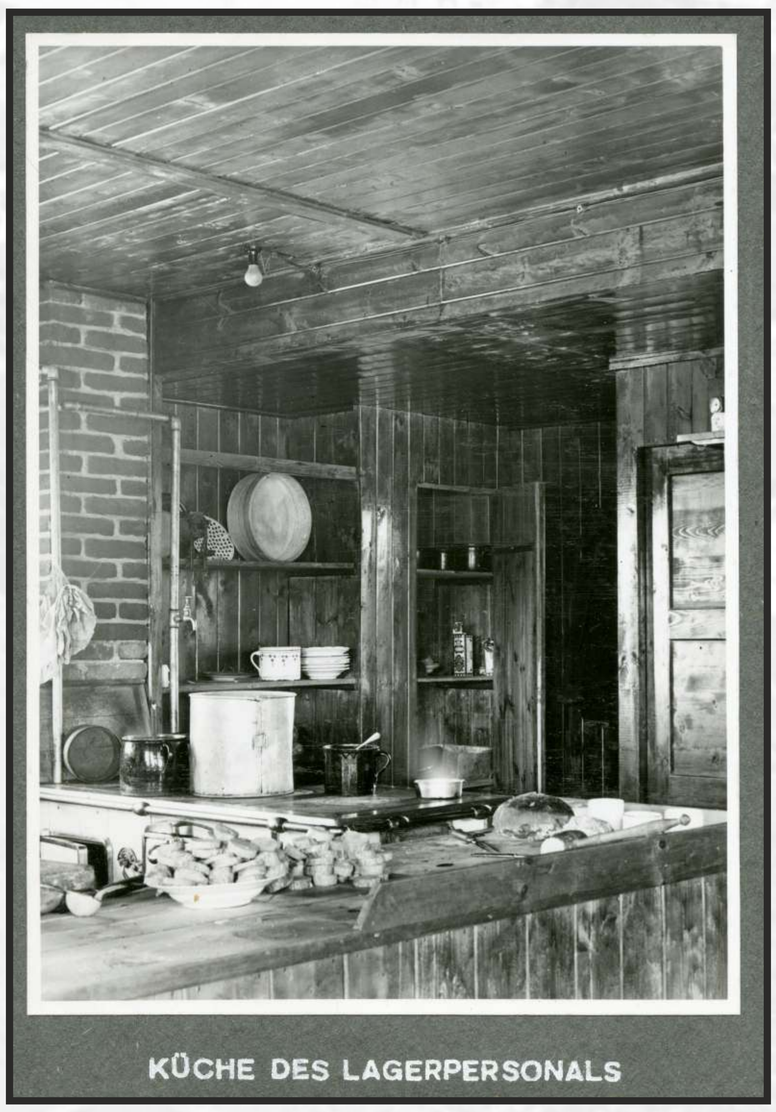

KÜCHE DES LAGERPERSONALS

„Na léto nás poslali do pobočky tábora v Krhanicích, ubytování bylo v bývalém hostinci. Odtud jsme docházeli přes Sázavu do Lešan, kde jsme stavěli střelnici. Na podzim nás převeleli zpátky do Hradištka a v tu dobu jsem onemocněl s levou nohou. Měl jsem otevřenou ránu na lýtku, tak jsem se dostal na marodku.
Přišel mě zkontrolovat velitel a konstatoval, že jsem simulant.
Doktor mi pak ale řekl:
„Měl jsi štěstí, za chvíli by ti tu nohu ufikli.“

Z vyprávění Jaromíra Schütze

Fotografie tábora pocházejí ze sbírek Národního archivu ČR:

NA, f. Generální velitel neuniformované protektorátní policie (GVNP), nezprac. dodatky, fotografie z pracovně výchovného tábora v Hradištku.

Režim v pracovním táboře

5.

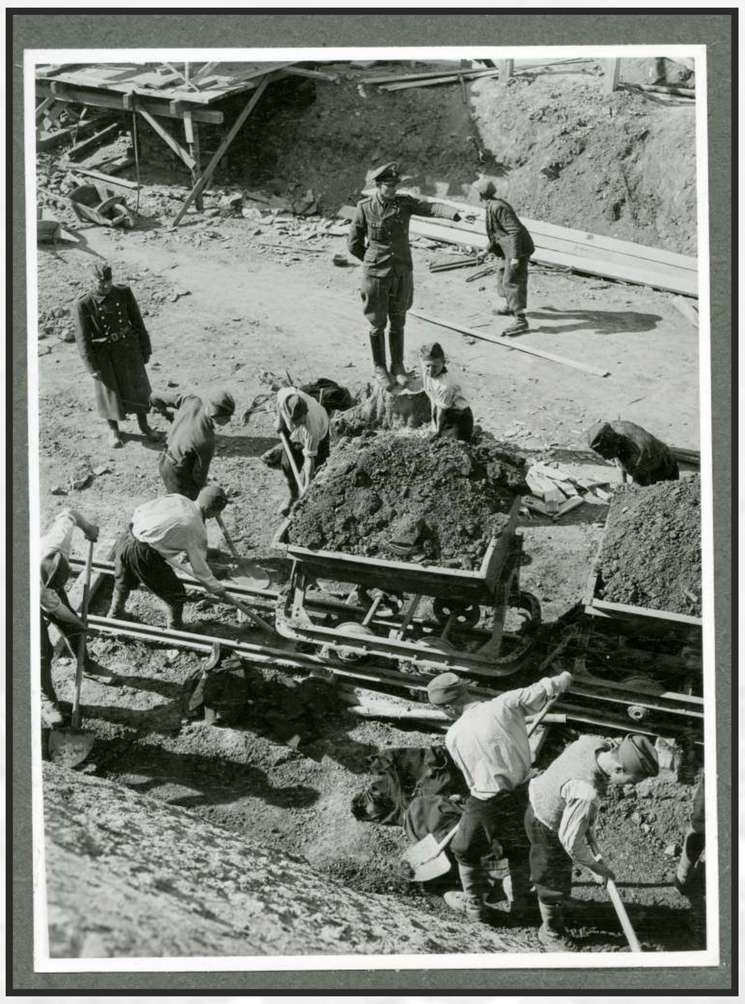

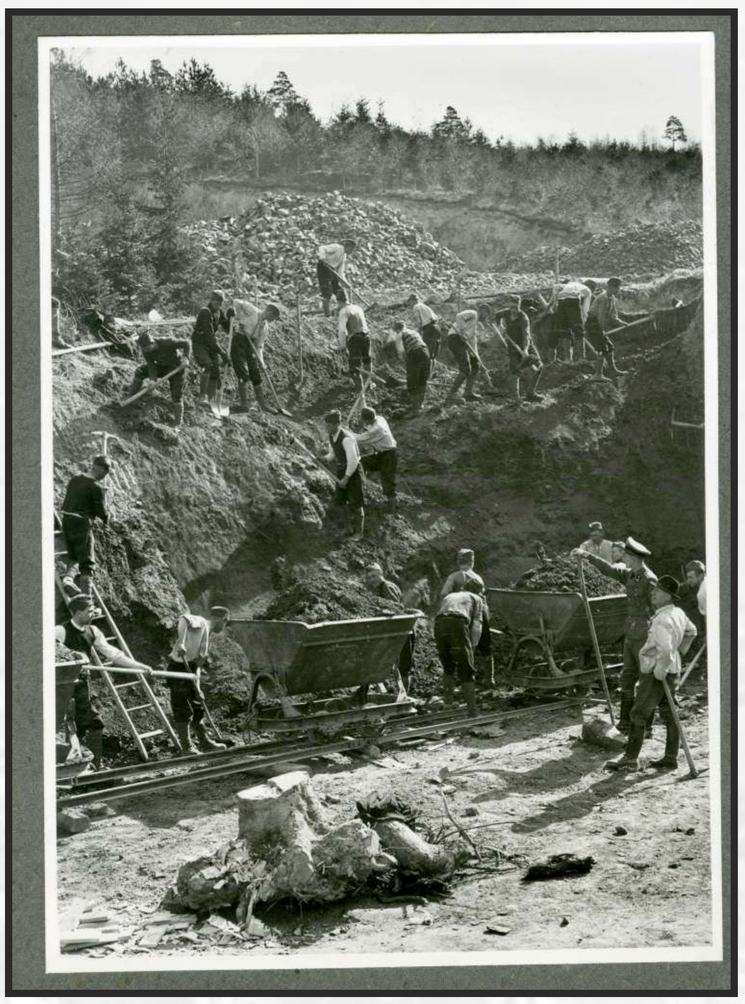

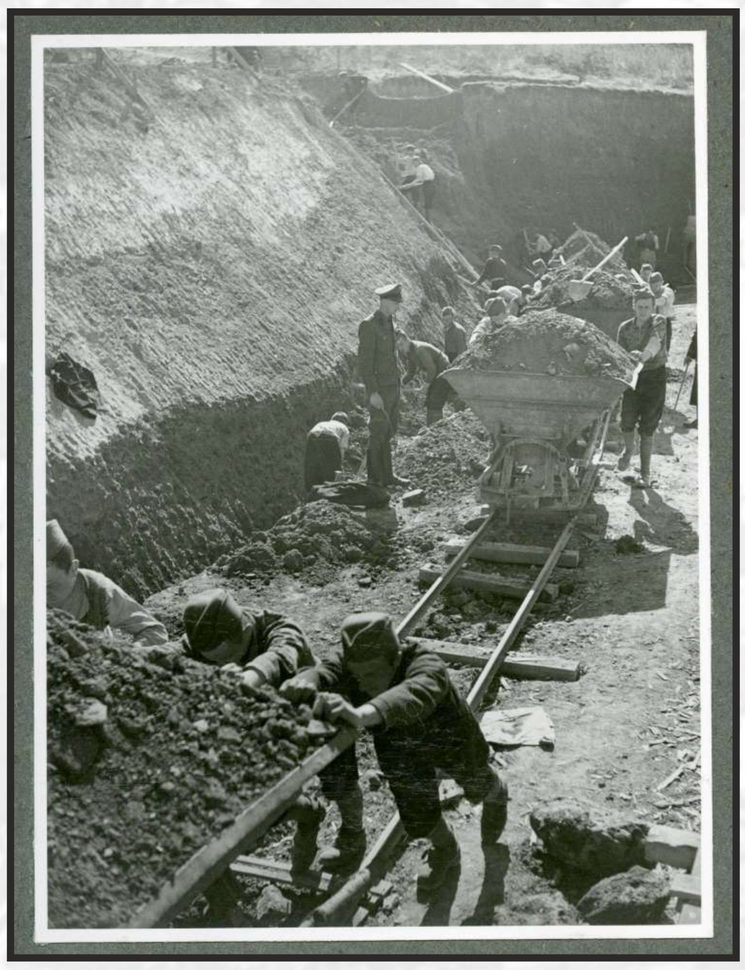

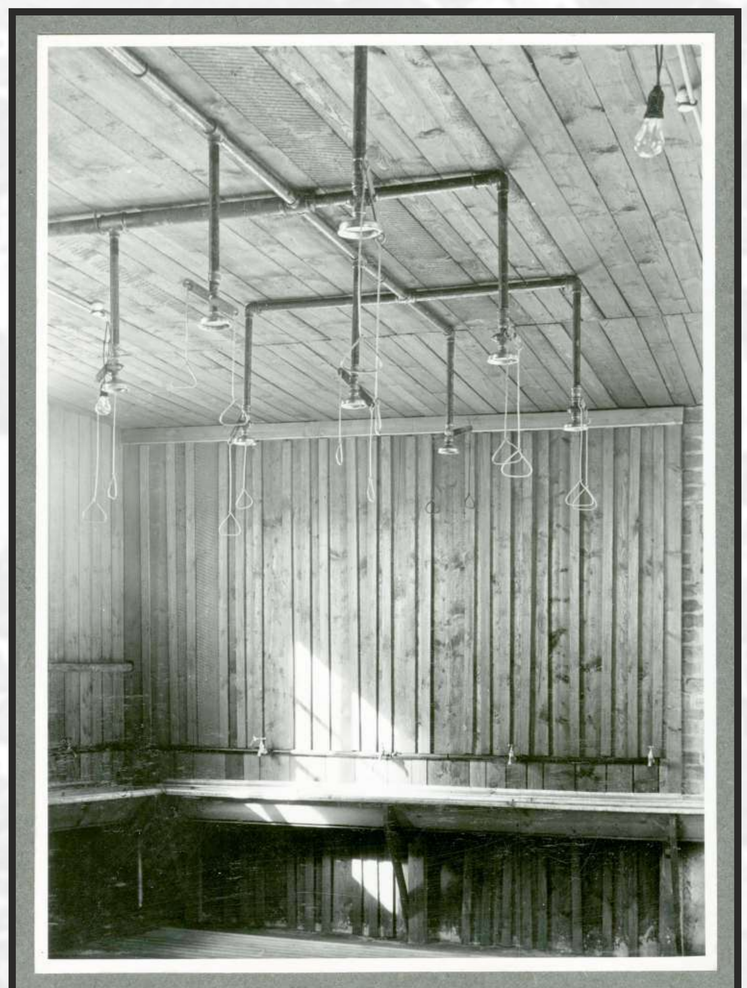

WASCH-UND BRAUSENRAUM

„Program byl asi takový: ráno byla rozcvička, takže se běhalo kolem baráků. Potom jsme vypili černou kávu a snědli kousek chleba. V poledne byla čistá polévka a večer něco k večeři, když byly brambory, tak jsme je snědli i se slupkami. Lehko jsme dostali úplavici, ale žádné léky tu neexistovaly. Pracovali jsme na silnicích, bourali jsme chaty a také jsme kopali ve skále. V táboře byla voda na mytí jen studená. Nejhorší byly šatní vši. Pořád po nás lezly, nekousaly, to ne, ale pořád lezly. Vyměnili jsme si prádlo za čisté, ale ani to nepomohlo.“

„Jak postupovala východní fronta, potřebovali Němci přesouvat vězně z koncentráků do táborů na západě. Pracovní tábor jsme tedy připravovali pro politické vězně. Museli jsme zesilovat ploty z ostnatého drátu natřikrát. Pak jsme ty vězně, kteří přišli po nás, viděli. Měli pruhované obleky a čísla a vlaječky podle národnosti. My jsme měli hlad, ale oni ještě větší. Když jsme šli po tom place, kde stáli a hlídal je jeden ozbrojený německý voják, položili jsme jim kousky chleba na zem, aby to ten voják neviděl, a očima jsme jim dávali znamení.“

Z vyprávění Jaromíra Schütze

Koncentrační tábor

KOMMANDANTUR

VERWALTUNGS-SCHREIBSTUBE

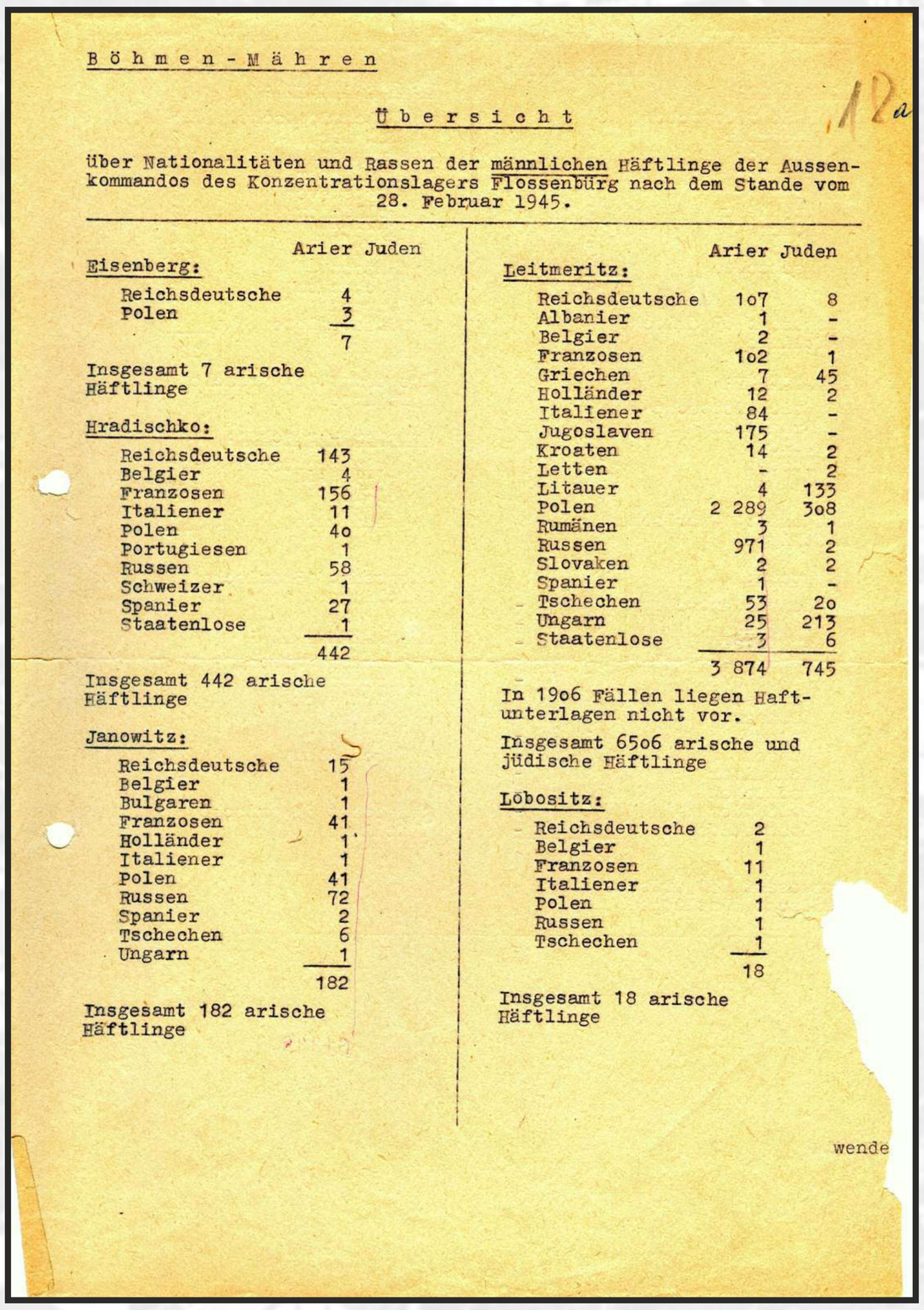

Böhmen-Mähren

Übersicht

12a

über Nationalitäten und Rassen der männlichen Häftlinge der Aussenkommandos des Konzentrationslagers Flossenbürg nach dem Stande vom 28. Februar 1945.

	Arier	Juden
Eisenberg:		
Reichsdeutsche	4	
Polen	3	
	7	
Insgesamt 7 arische Häftlinge		
Hradischko:		
Reichsdeutsche	143	
Belgier	4	
Franzosen	156	
Italiener	11	
Polen	4o	
Portugiesen	1	
Russen	58	
Schweizer	1	
Spanier	27	
Staatenlose	1	
	442	
Insgesamt 442 arische Häftlinge		
Janowitz:		
Reichsdeutsche	15	
Belgier	1	
Bulgaren	1	
Franzosen	41	
Holländer	1	
Italiener	1	
Polen	41	
Russen	72	
Spanier	2	
Tschechen	6	
Ungarn	1	
	182	
Insgesamt 182 arische Häftlinge		
Leitmeritz:		
Reichsdeutsche	1o7	8
Albanier	1	-
Belgier	2	-
Franzosen	1o2	1
Griechen	7	45
Holländer	12	2
Italiener	84	-
Jugoslaven	175	-
Kroaten	14	2
Letten	-	2
Litauer	4	133
Polen	2 289	3o8
Rumänen	3	1
Russen	971	2
Slovaken	2	2
Spanier	1	-
Tschechen	53	2o
Ungarn	25	213
Staatenlose	3	6
	3 874	745
In 19o6 Fällen liegen Haftunterlagen nicht vor.		
Insgesamt 65o6 arische und jüdische Häftlinge		
Lobositz:		
Reichsdeutsche	2	
Belgier	1	
Franzosen	11	
Italiener	1	
Polen	1	
Russen	1	
Tschechen	1	
	18	
Insgesamt 18 arische Häftlinge		

wende

Na podzim roku 1943 byl tábor rozšířen a změněn na pobočku koncentračního tábora Flossenbürg. Byli sem umístěni političtí vězni cizích národností a také němečtí kriminální zločinci.
Velitelem tábora byl SS-Oberscharführer Alfred Kuss, dozorce z koncentračních táborů Buchenwald a Flossenbürg, který obýval vilu pražských rekreantů.

První transport vězňů dorazil 17. listopadu 1943, a to 70 mužů německé národnosti. Ty následovalo 26. listopadu 66 vězňů a 24. prosince 55 vězňů taktéž německé národnosti.
Teprve 3. března 1944 dorazil velký transport s 325 vězni španělské, francouzské, ruské, polské a další národnosti.
Představu o celkovém počtu vězňů si můžeme udělat ze tří dochovaných písemných dokumentů, které uvádějí, že 21. října 1944 bylo v táboře 451 vězňů, 31. ledna 1945 jich bylo 444.
Dokument z 28. února 1945 uvádí počet 442 vězňů, a dokonce obsahuje přehled národností: 143 Němců, 4 Belgičani, 156 Francouzů, 11 Italů, 40 Poláků, 1 Portugalec, 58 Rusů, 1 Švýcar, 27 Španělů a jeden vězeň bez uvedení národnosti.

Fotografie vily, ve které bydlel velitel tábora, a interiér pracovny pocházejí ze sbírek Národního archivu ČR: *NA, f. Generální velitel neuniformované protektorátní policie (GVNP), nezprac. dodatky, fotografie z pracovně výchovného tábora v Hradištku.*

Dokument o stavu vězňů pochází ze sbírek Národního archivu ČR: *NA, f. Německé státní ministerstvo pro Čechy a Moravu (NSM), sign. 110-4/88, fol. 18, kart. 17, přehled o početním stavu vězňů a jejich národnosti v pobočkách koncentračního tábora Flossenbürg k 28. 2. 1945.*

Fotografie velitele tábora A. Kusse pochází ze sbírky KZ-Gedenkstätte Flossenbürg.

Rozdělení tábora

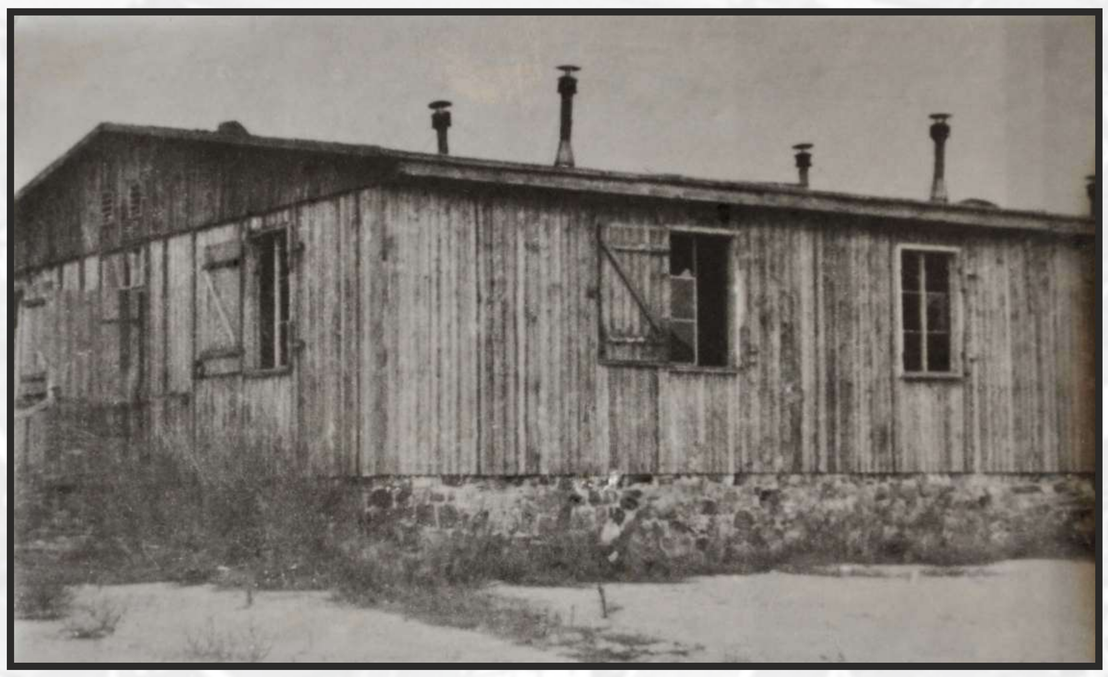

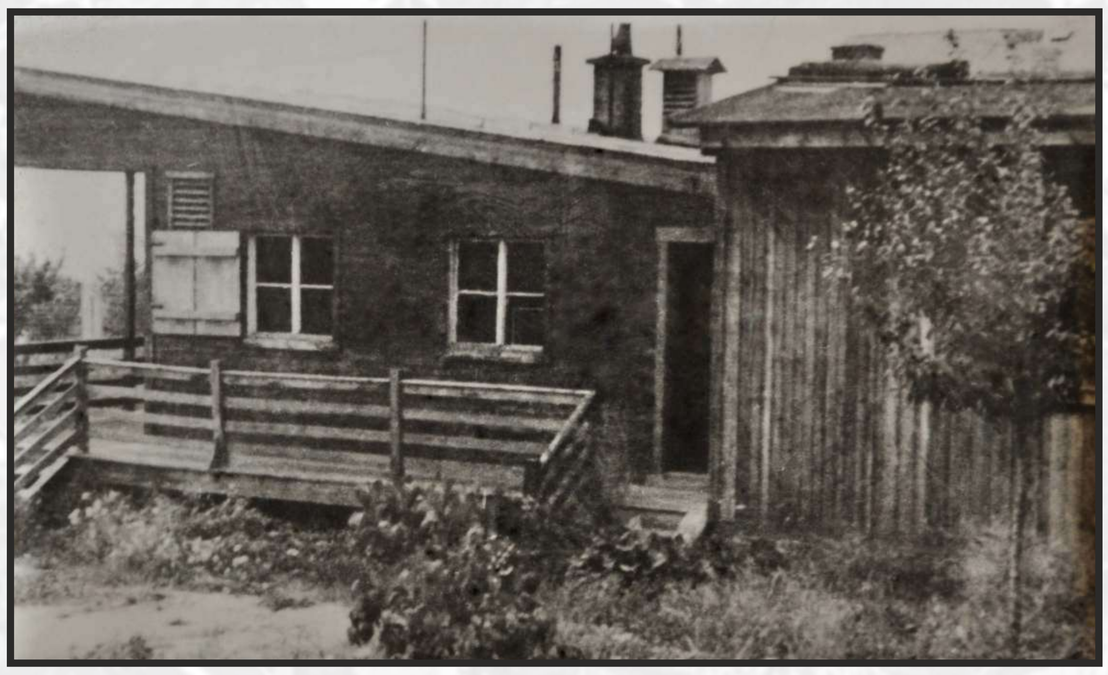

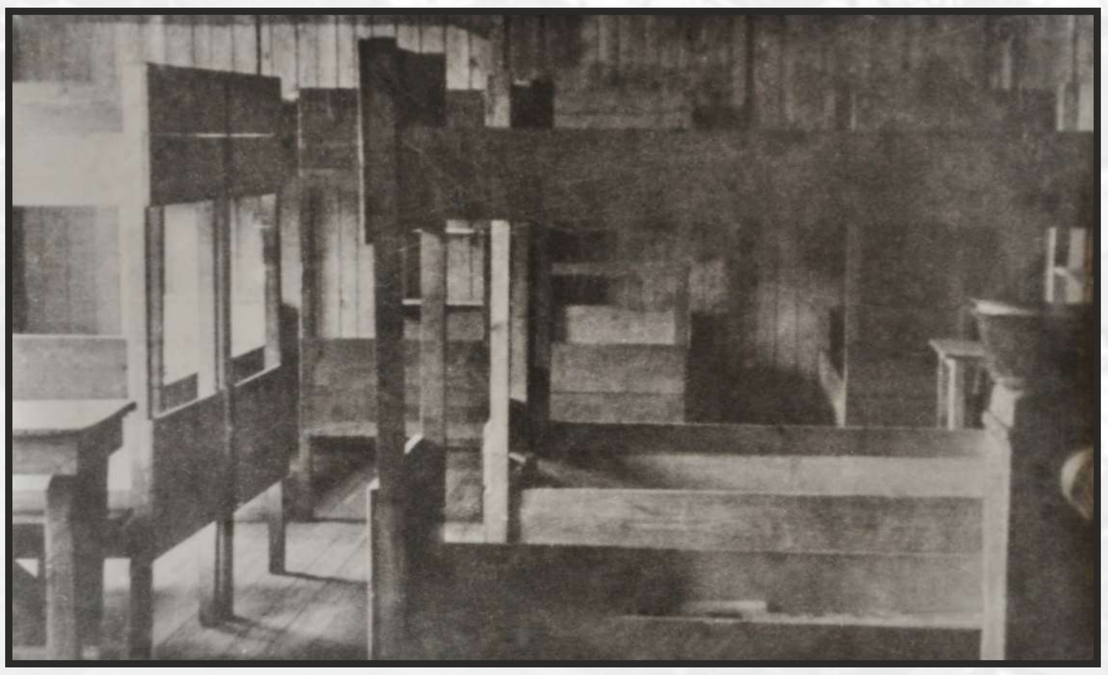

„Náš tábor se zdál být v porovnání s táborem ve Flossenbürgu malý a zvlášť malý byl v porovnání s Buchenwaldem. Sestával pouze ze dvou bloků dřevěných baráků a několika přidružených staveb, sloužících jako marodka, kanceláře a kuchyně.

Každý blok byl rozdělen na devět cimer. Každou cimru měl na starost jeden dozorce, tedy německý zločinec, odsouzený podle trestního práva, který byl sám podřízen kápovi bloku a ten zase veliteli celého tábora.“

Úryvek z knihy J. Geoffroye: „Au temps des Crématoires“

Popis tábora

„Když jsme přijeli, tábor byl skoro prázdný. Komanda se již rozešla po různých místech, kde vězni pracovali. Po Buchenwaldu a Flossenbürgu se tento lágr zdál být malý, protože se zde nacházely jen čtyři baráky. Popis je vcelku jednoduchý:
louka ohraničená ostnatým drátem, vstupní brána se strážní věží, dva baráky na ubytování vězňů, před jedním a zčásti i před druhým je apelplac, třetí barák slouží jako kuchyně a obchod a čtvrtý jako marodka.“

Úryvek z knihy J. Méneze „Mémoires de captivité 1943 – 1945“

Hygienické podmínky

„V Hradištku nebyla ani kapka vody v celém táboře. SS přivážela každý den vodu v cisterně, ale ta byla hlavně na vaření polévky. Každý den postavili Němci před blok dvě kádě s 50 litry vody. Ráno před apelem se spěchalo opláchnout v těchto dvou kádích 150 trestanců z každého bloku. Někteří tam smrkali, jiní tam plivali a ty poslední tam pak čekala jen začernalá a lepkavá voda.

V německých táborech se kladl zásadní důraz na odvšivování. V Buchenwaldu jsme vši neměli, protože tam byla celková hygienická situace daleko lepší. Ale na Hradištku všude visely nápisy s výhružnými slovy: „Eine laus, dein tot! (Jediná veš je tvoje smrt!)“ Každý večer po práci probíhala odvšivovací vizita. Jeden vězeň po druhém si nahý stoupl na stoličku a velitel cimry a jeho pomocník prohlíželi každý záhyb našeho těla pomocí dřevěné hole, kterou nadzvedávali naše končetiny. Jiný z pomocníků mezitím prohlížel naše hadry. Tuto prohlídku jsme podstupovali každý večer a byl to jeden z nejhorších momentů celého dne. Když jsme se vrátili z práce, byli jsme vyčerpaní k smrti. Kápové se usilovně snažili tyto seance prodlužovat, jak to jen šlo, a mučit nás tím. Bili nás, když objevili hodně vší (i když jsme proti tomu nemohli nic dělat). A bili nás znovu, když jsme nechali nějakou veš utéct. Během poslední zimy bylo už vší tolik, že bylo jasné, že ani každodenní ohledávání nestačí. Množily se v matracích a dekách. Naše vyhlídky na kruté mlácení se tedy každým dnem zvyšovaly. Strašně jsme se báli prohlídek vší. Jejich vidina nás pronásledovala jako noční můra.“

Úryvek z knihy J. Geoffroye „Au temps de Crématoires“

„Usnout bylo velmi těžké, skoro nemožné. Spát se dalo jen dvě tři hodiny, když byl chlad nejpronikavější a paralyzoval žravost štěnic. Večer co večer jsme pořádali obligátní odvšivovací seanci, během níž každý z nás usmrtil na sta parazitů, ale i tak se nám po těle hemžilo neuvěřitelné množství blech, štěnic a vší. Byl jsem celý pokrytý skvrnami, avšak i na kůži rozškrábané do krve se držely vši. Malý kousek mýdla, příděl na celý měsíc, nestačil ani na týden. Často jsme neměli ani odvahu strčit ruce do ledové vody. Každý den umírali kamarádi na následky zavšivení nebo infekce.“

Úryvek z knihy R. Tessoneaua „Jacques, l´ami d´Achille“

Pracovní činnosti

10.

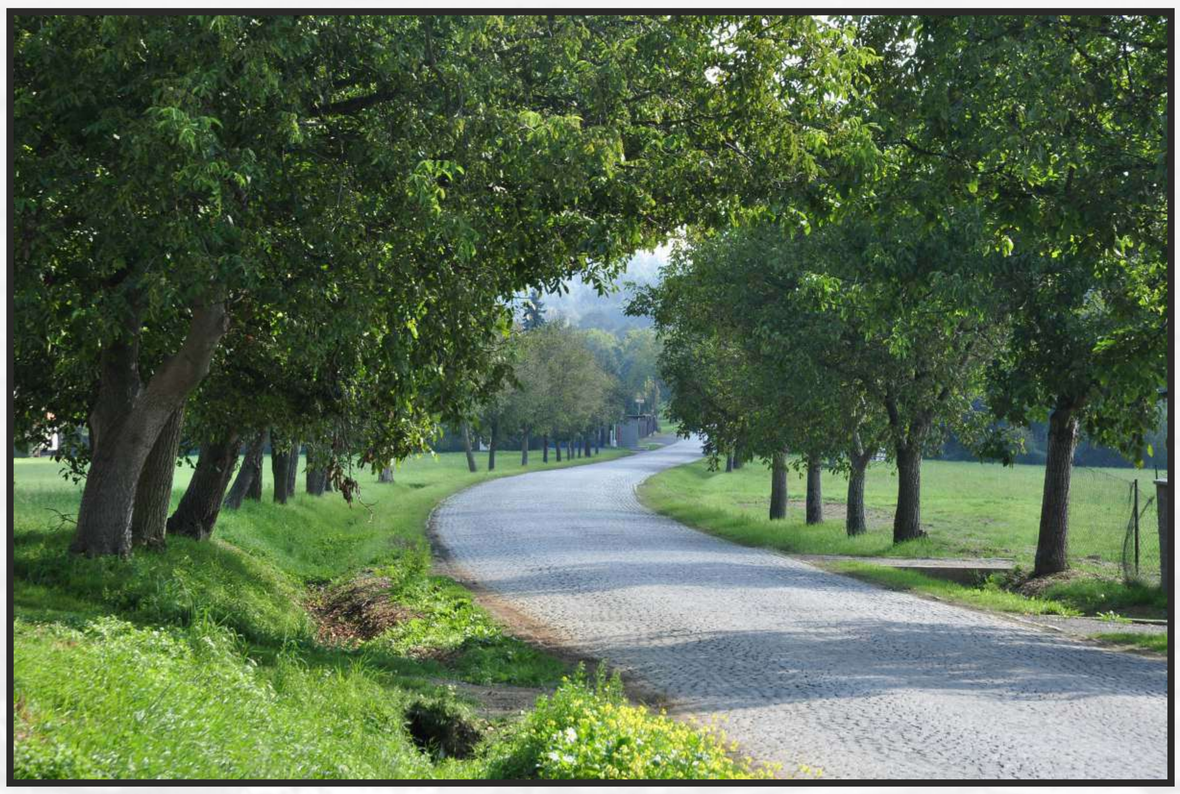

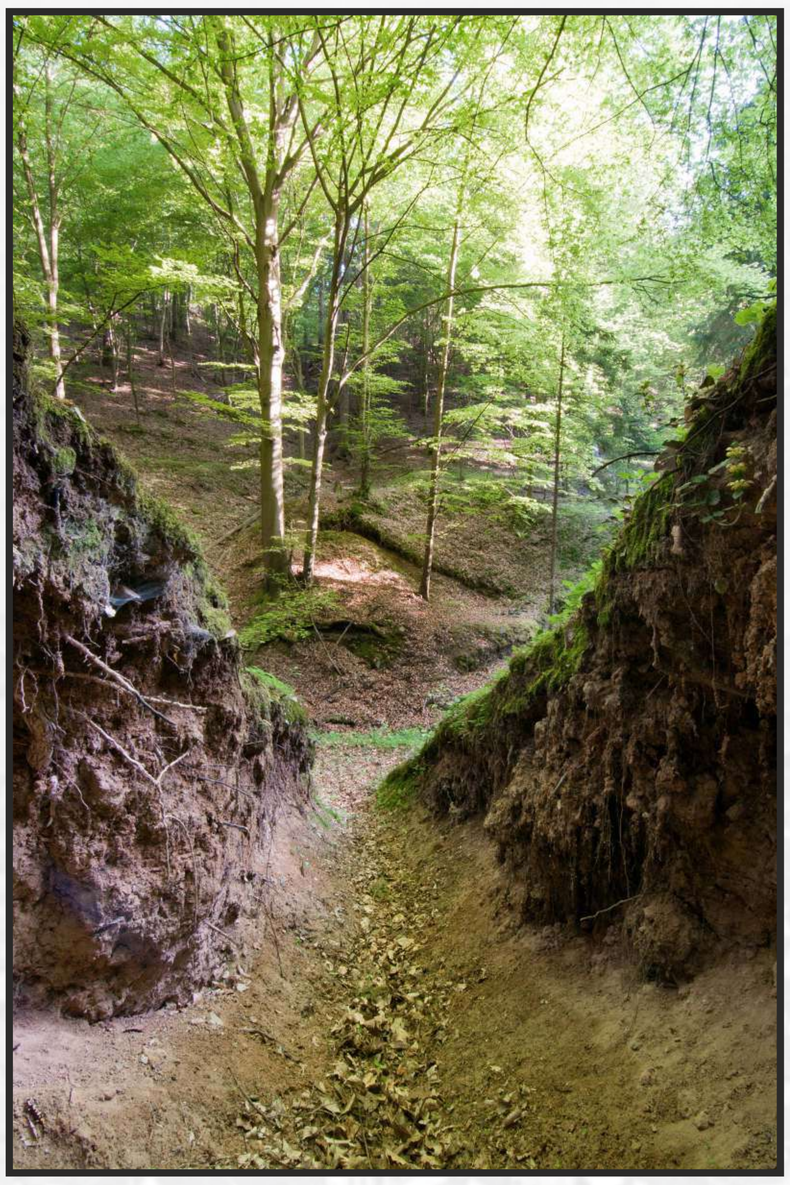

„V Hradištku bylo na dvacet komand: pozemní práce, pomoc zedníkům, zahradnické práce, vykládka vagónů v železničních stanicích a nákladních člunů na Vltavě. (...) V létě se pracovalo 12 hodin. Na staveništi jsme byli od šesti od rána do sedmi do večera s úmorným sluncem v zádech s hodinovou přestávkou, kdy nám bylo dovoleno sníst polévku, kterou nám přinesli až na místo. (...) V zimě jsme pracovali od svítání do večera. Práce byla méně vyčerpávající, ale zima byla v českých končinách neoblomná. Nemohli jsme se nikde ohřát a v lednu 1945 bylo až dvacet stupňů pod nulou. Neměli jsme ponožky a do dřeváků jsme si dávali papír nebo cáry látky a pod pruhované košile sáčky cementu v papíru, abychom se ochránili před zimou.“

Úryvek z knihy Jeana Geoffroye „Au temps de Crématoires“

Denní příděl stravy

„Příděly jídla v lágru na Hradištku se velice rychle ztenčovaly. Zpočátku jsme dostávali ráno malý plátek chleba (1,5 kg pecen byl rozdělen na 10 nebo 11 kousků) a jakousi tekutinu, kterou nazývali káva. V poledne litr husté polévky, která zpočátku obsahovala brambory, kroupy, mouku a také kousky tuku a odřezky masa a někdy i sušenou zeleninu nebo těstoviny. Večer, když jsme se vraceli z práce, jsme dostávali opět tutéž tekutinu, kterou nazývali káva, kousek chleba (pecen rozdělený na 4 kusy), 25 gramů margarínu (ten pověstný margarín, který chutnal jako uhlí) a malý kousek uzeniny. Třikrát týdně byla ranní káva nahrazena bílou polévkou z krupice. Jednou týdně byla uzenina nahrazena kouskem sýra a někdy také marmeládou. V neděli jsme dostávali více chleba a dvojitou porci margarínu.

Příděly jídla se však zmenšovaly za trest, kdykoliv jsme nestačili udělat přikázaný díl práce a to se pak rychle stalo pravidlem. V polévce již nebylo žádné maso a žádný tuk, pak už tam nebyly ani kroupy ani mouka, a zanedlouho jsme počítali i ubývající brambory. Nakonec z polévky byl jen řídký zeleninový vývar, který se dává nemocným. K snídani jsme už nedostávali žádný chleba a i příděl chleba k večeři se zmenšil (jeden pecen pro 9 lidí), stejně jako se zmenšil na polovinu i příděl margarínu.“

Úryvek z knihy J. Geoffroye: Za časů krematorií

Vzhledem k fyzicky vysilující deseti - až dvanáctihodinové práci byla strava v táboře nedostatečná, podle některých výpovědí dokonce menší než v koncentračním táboře Buchenwald. Vězni trpěli hladem a podvýživou. Před koncem války byly na popud stráží z řad SS, které samy měly hlad, organizovány „žebravé výpravy“ do domů místních obyvatel.

Zasytily pampelišky i kopřivy

„Ve smetí jsme hledali zbytky zeleniny, košťály ze zelí, a zejména slupky z brambor, kterých se Němcům a Polákům dostávalo do sytosti a vůbec nemysleli na to, jak je úsporně škrabat. Dělali jsme polévky z kopřiv a servírovali jsme velké talíře s pampeliškami, které jsme nijak nedochucovali a které nás zachránily od věčného hladu.“

Úryvek z knihy J. Geoffroye „Au temps des Crématoires“

„Jednou jsme rekonstruovali stodolu v Pikovicích, kde jsme dělali podkrovní byty. Vytáhl jsem si k svačině namazaný chleba a dva francouzští vězni to viděli. Úplně jim klesly ruce, ale neloudili. Tak jsem jim kus chleba položil za cihly. Francouzi taky jedli sedmikrásky a pampelišky, aby se zasytili. Jediná odkvetlá tady nezůstala.“

Ze vzpomínek V. Kouřímského

Smrt pověšením

13.

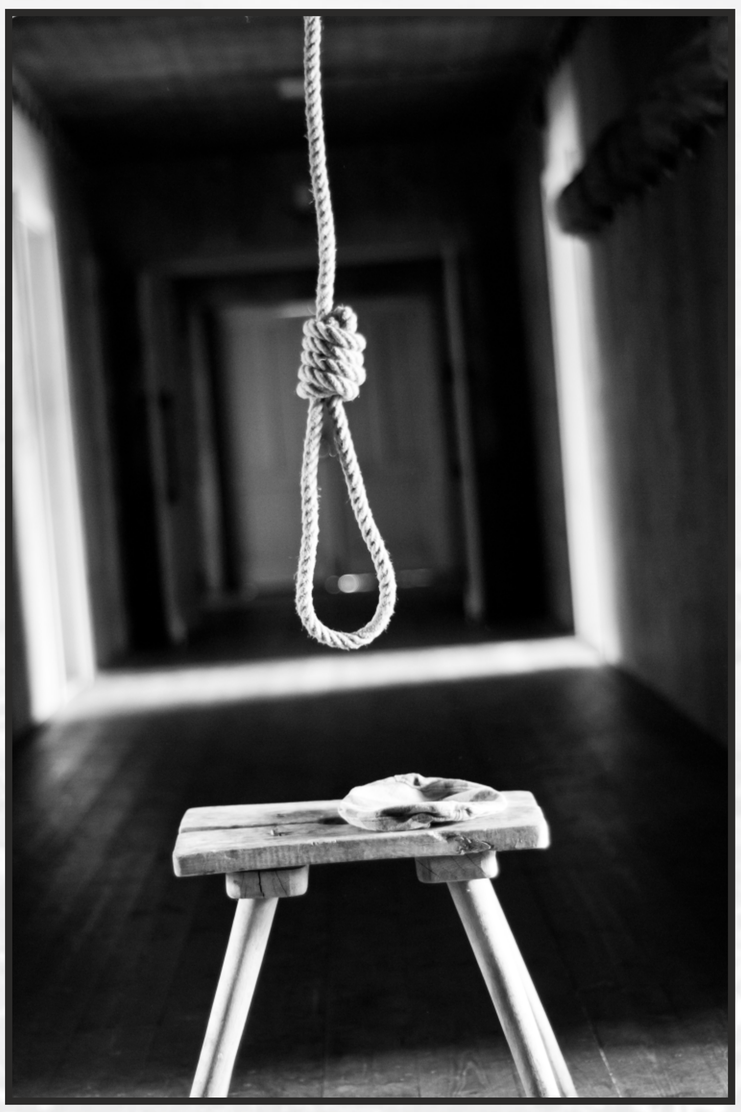

„Kápo Anton Reckt je bývalý rakouský důstojník, kterého SS propustili z vězení, aby ho jmenovali Starším našeho bloku – „Lagerältesterem“. Kvůli ohromné postavě mu dali vězni přezdívku Gorila. Všichni se ho báli kvůli jeho úchylkám. Nenechal jsem se od něj však nikdy vyprovokovat a na jeho výzvy jsem vždy reagoval s odstupem. Obzvláště si vybavuji jednu neděli, kdy mi Théo řekl, že jeden náš druh má být pověšen za krádež chleba. Byl to člověk malé postavy, který si vytrpěl mnohé a zejména od Antona. Bez rozmyslu jsem se vydal na místo, kde se měla odehrát poprava. Když jsem vstoupil, všiml jsem si lana upevněného na stropě a Jussiho, stojícího zpříma na stole obklopeném několika Ukrajinci pod přísným dohledem Antona. Nějaká vnitřní síla mě poháněla, abych vylezl na ten stůl a lano rozvázal.
Anton na mě řve se zkamenělým výrazem ve tváři: „Ukradl chleba, zaslouží si smrt.“ Rázně namítám: „Můžete to dosvědčit?“ a stoupnu si před Jussiho, abych ho za téhle vypjaté situace chránil. K mému velkému údivu se nikdo ani nehnul a já z toho nakonec také zázračně vyvázl. Nemusím snad dodávat, že Jussi mi za záchranu svého života od té doby projevoval neskonalou přízeň.“

Úryvek z knihy J. Menéze „Mémoires de captivité 1943 – 1945“

Marcela a Théo

14.

Mezi střípky smutných osudů vězňů vyčnívá příběh patnáctileté Marcely Hurtové z Měchenic a osmnáctiletého Théa Thomase, mezi nimiž se i v době neustálého strachu ze smrti zrodil milostný cit…

„Když jsem v roce 1944 dokončila v Davli školu, bylo mi čtrnáct let a nastoupila jsem do práce v Měchenicích na traťové správě. Na nádraží přijížděl každý den náklaďák se skupinou tak dvaceti vězňů z koncentračního tábora z Hradištka, kteří z vagónů vykládali materiál a zase nakládali to, co se vyrobilo v davelských tunelech. Scházela jsem se s nimi v dřevěném kiosku, kam se chodili v poledne napít a kde jsem jim dávala jídlo, které pro ně místní obyvatelé vyšetřili. Byli nám za to hrozně vděční.

A mezi nimi byl jeden Francouz, takový tmavý, hubený a okatý. Jmenoval se Théo, ale všichni jsme mu říkali Lucky. V lednu roku 1945 slavil osmnáctiny, tak jsme mu udělali dort a připravili dárečky a oslavu. Měl takovou radost, až se dojetím rozplakal. Ten den nad námi létali Američani a já mu říkala, že tím letadlem píšou na nebi „Lucky – 18“.

A když jsem měla v únoru patnáctiny, udělali zase oni oslavu mně. Dostala jsem od nich bačkůrky ze zaječí kůže a v láhvi miniaturu Davle. Jako se vyráběl třeba z modelíny model lodi, tak oni udělali z rozžvýkaného chleba a třísek model Davle. To jim muselo dát strašnou práci. A ještě mi nakreslili obrázek, kde byla Sněhurka a sedm trpaslíků. Šmudla měl tvář Luckyho a Sněhurka měla moji tvář. Byla to nádherná oslava.

V březnu jsem od Théa dostala milostný dopis. Plánoval, že až bude po válce, tak si pro mě přijede a že si mě vezme. Měla jsem z toho oči plné slz. Ale zároveň jsem měla strach, že u mě dopis najdou a že by pak zabili jeho i mě, tak jsem ho radši spálila. To mě dodnes mrzí.

S Théem jsme se znovu setkali až v roce 1966, to už jsem byla rozvedená a měla jsem čtyřletého syna. Vrátila jsem se z práce a moje maminka mi povídá, že mě doma sháněl nějaký Francouz a přinesl mi kytici růží a že přijde později. A on to byl Lucky. Padli jsme si do náruče a nemohli jsme se pustit. Oba jsme měli oči plné slz. Dověděla jsem se, že je ženatý, má dvě děti a vlastní řeznictví a uzenářství. Dařilo se mu dobře a byl to pořád milý a hezký muž.

Dodnes jsme spolu v kontaktu. Píšeme si k Vánocům nebo k narozeninám. Jsme jako staří dobří známí, kteří na sebe pořád myslí.

Z vyprávění Marcely Hurtové

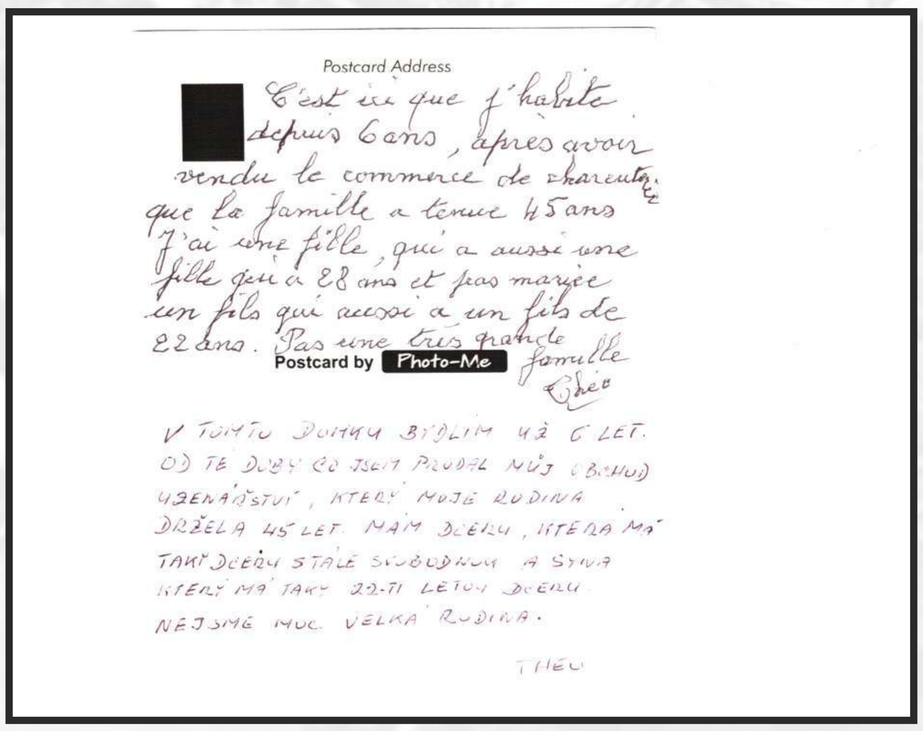

Postcard Address

[redacted] C'est ici que j'habite depuis 6 ans, après avoir vendu le commerce de charcuterie que la famille a tenue 45 ans. J'ai une fille, qui a aussi une fille qui a 28 ans et pas mariée un fils qui aussi a un fils de 22 ans. Pas une très grande famille

Théo

Postcard by Photo-Me

V TOMTO DOMKU BYDLÍM UŽ 6 LET. OD TE DOBY CO JSEM PRODAL MŮJ OBCHOD UZENÁŘSTVÍ, KTERÝ MOJE RODINA DRŽELA 45 LET. MÁM DCERU, KTERÁ MÁ TAKY DCERU STÁLE SVOBODNOU A SYNA KTERÝ MÁ TAKY 22-TI LETOU DCERU. NEJSME MOC VELKÁ RODINA.

THEO

Masakr 9. dubna

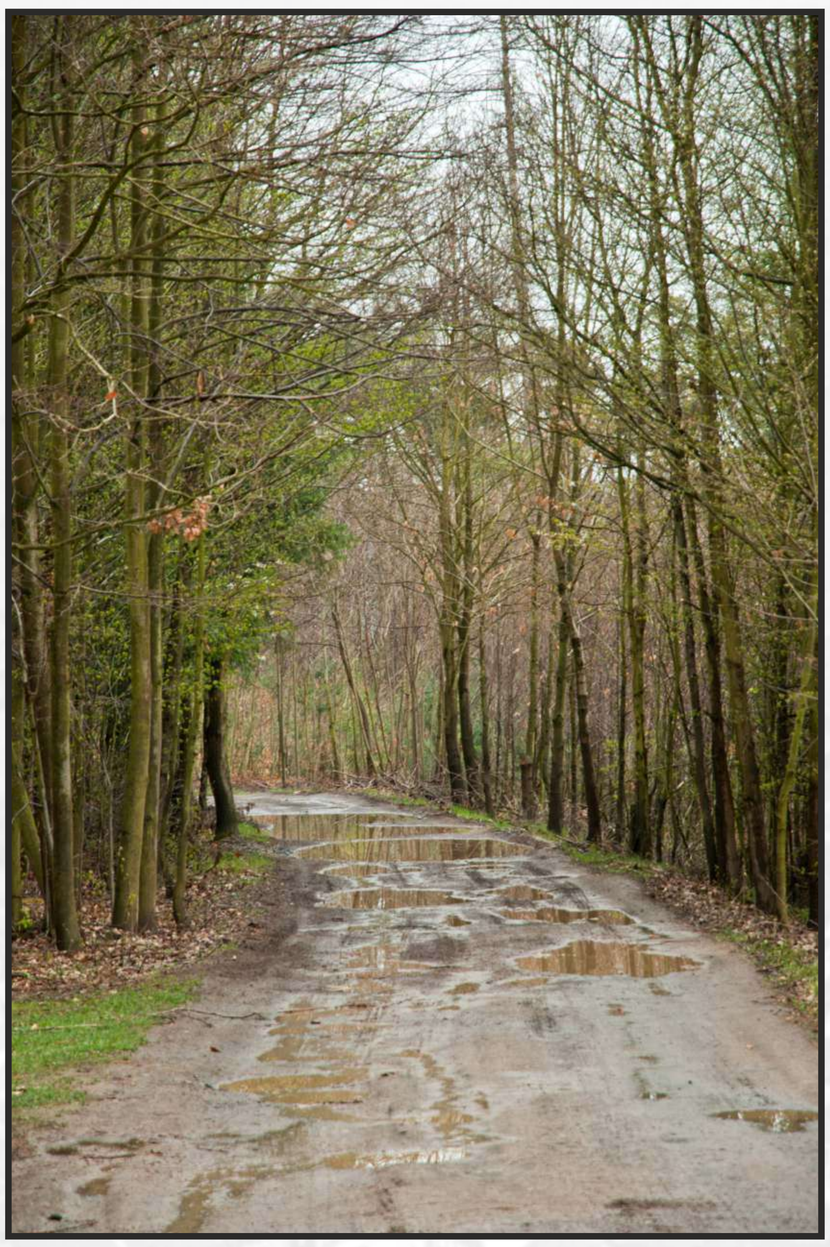

V důsledku tušení blížící se porážky Němců byly na Hradištku koncem února roku 1945 ukončeny všechny probíhající práce a vězni byli nasazeni na kopání zákopů na Třebsíně a v zalesněné rokli svažující se ke štěchovické přehradě.
Strážní službu v táboře převzali příslušníci ženijních praporů divizí „Germania“ a „Das Reich“, jejichž velitelem byl SS-Sturmbannführer Erwin Lange.

Tento fanatik zosnoval plán na likvidaci vězňů.
Jako záminku pro vraždění zinscenoval odhalení plánovaného povstání trestanců.
Při cestě do práce se vězni stali snadnými terči ozbrojených junkerů…

„V dubnu se odehrálo hromadné střílení vězňů, když šli vězni směrem k Závisti. A pak je dali k nám do stodoly, která bývala až k silnici. To byla stodola bez střechy, ale protože byla z kamene, tak ji nerozbili. Položili je na mlat a na takovém kameni je nechali umírat. Až když vezli vězňům oběd, tak je naložili na korbu a vezli je zpátky na Hradištko. Říkalo se, že ty mrtvoly odvezli do cihelny, kde je dnes myslivecká chata, a tam je spálili. My když jsme se 10. května vrátili, tak byla ještě na tom kameni pěticentimetrová vrstva zaschlé krve a vlasy.
Manžel to pak musel seškrábnout.“

Z vyprávění Anny Richterové ze Závisti

„Na rozkaz se zformoval průvod stovky ostře hlídaných vězňů a vydal se na cestu směrem ke stavbě protitankového příkopu. Poté, co jsme absolvovali dobrý kus cesty, vypukla první střelba. Všichni padli k zemi. Ti, kteří nezůstali naprosto nehybní, byli zastřeleni. Na rozkaz jsme zase vstali a pokračovali v cestě, zanechávajíc za sebou mrtvé a zraněné. Střílení proběhlo cestou do práce dvakrát. I podruhé přinutili Němci celý zástup lehnout k zemi. Tam zůstalo ležet devět mrtvých.“

Úryvek z knihy J. Geoffroye „Au temps de Crématoires“

Masakr 10. dubna

„Další den ráno po probdělé noci nám hvizd Paulovy píšťaly nahnal strach. Jak proběhne dnešní den? Vrátí se mladí junkeři? Kolik mrtvých napočítáme dnes? A kteří z nás to budou? (...) Hustá mlha způsobuje, že nevidíme na krok, když opouštíme brány tábora. Jdeme skrz les a pak se objeví cedule Závist, místo, kde se včera odehrál ten strašný masakr. Scénář se opakuje. Důstojník SS v čele řady se zastavuje na kraji silnice. Junkeři zastávají stejnou pozici jako včera. A důstojník zase zařve: „Hinlegen!“ Když zazněly první výstřely, byl jsem už na zemi spolu s Théem a dvěma dalšími druhy. „Aufstehen!“ „Hinlegen!“ Střelba z pušek se ozývá z houští. „Aufstehen!“ „Auf Marsch!“

Odcházíme, aniž bychom měli ponětí, kolik našich kamarádů bylo zabito.
Slyšíme jen sténání zraněných. Ale ne dlouho, za chvíli je dorazí střelou z pušek.
Nakonec vycházíme z lesa. Včera masakr skončil v tomto bodě, ale dnes jde o masakr daleko horší. „Hinlegen!“ Tentokrát pušky míří do zástupu zepředu.
K zemi padají dvě těla. Jeden SS k nim přichází, zamíří na hlavu a dvakrát vystřelí.
„Aufstehen!“ „Auf Marsch!“ Při odchodu míjíme rozstřílená těla.

Úryvek z knihy J. Menéze „Mémoires de captivité 1943 – 1945“

Připomínka dubnového masakru

17.

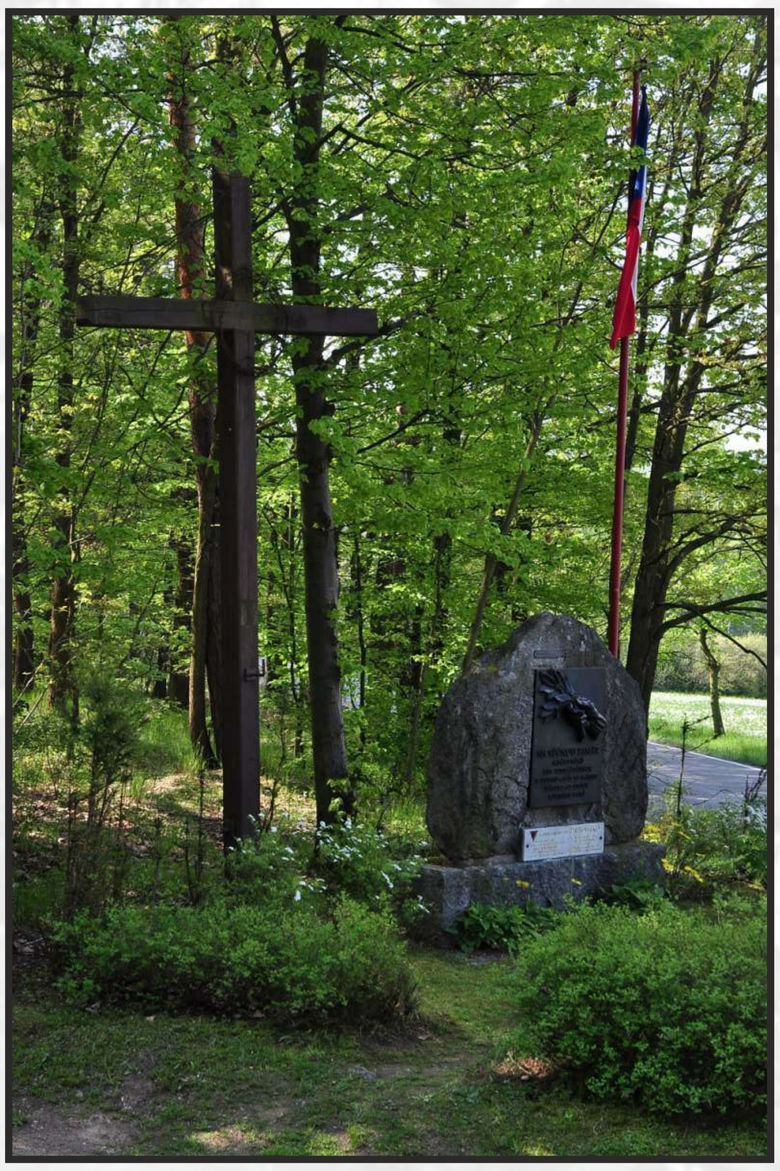

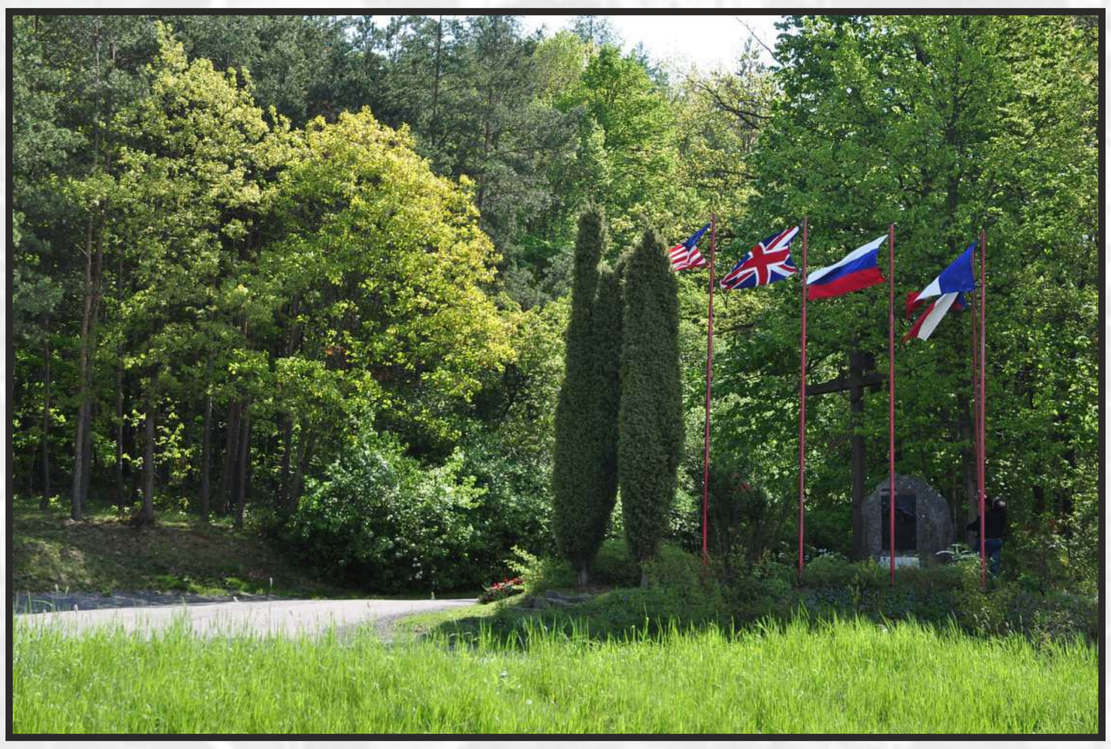

Hromadné střílení vězňů se odehrálo i třetí den 11. dubna. Nechtěnými svědky vraždění bylo i několik místních obyvatel, převážně zaměstnanců polesí Hradištko, kteří o událostech vypovídali při policejním vyšetřování v roce 1965. Dělník Smetana vyryl na místě, kde ležel jeden ze zastřelených vězňů, do kůry stromu kříž.

Na smutné události upomíná i dřevěný kříž s věncem z ostnatého drátu z koncentračního tábora při silnici z Hradištka na Závist, kde se každoročně koná pietní akt u příležitosti konce druhé světové války.

„Hinlegen!“ Očekávám napjatě tento rozkaz a když přijde, ihned klesnu k zemi a zabořím obličej hluboko do země. Střelba z pušek je ohlušující. Zdá se, že je delší, než ostatní dny. „Aufstehen!“ Když jsem vstal a rozhlédl se okolo sebe, viděl jsem, že jen asi 12 je zraněných, ale naštěstí mohli pokračovat v cestě. „Aufmarsch!“ Náš zástup se sune kupředu. Vzadu je situace horší. Zranění se snaží navzdory strašné bolesti pokračovat v chůzi. Zůstat na nohou je otázka života a smrti.

Úryvek z knihy J. Menéze „Mémoires de captivité 1943 – 1945“

Zemřít pro pampelišku

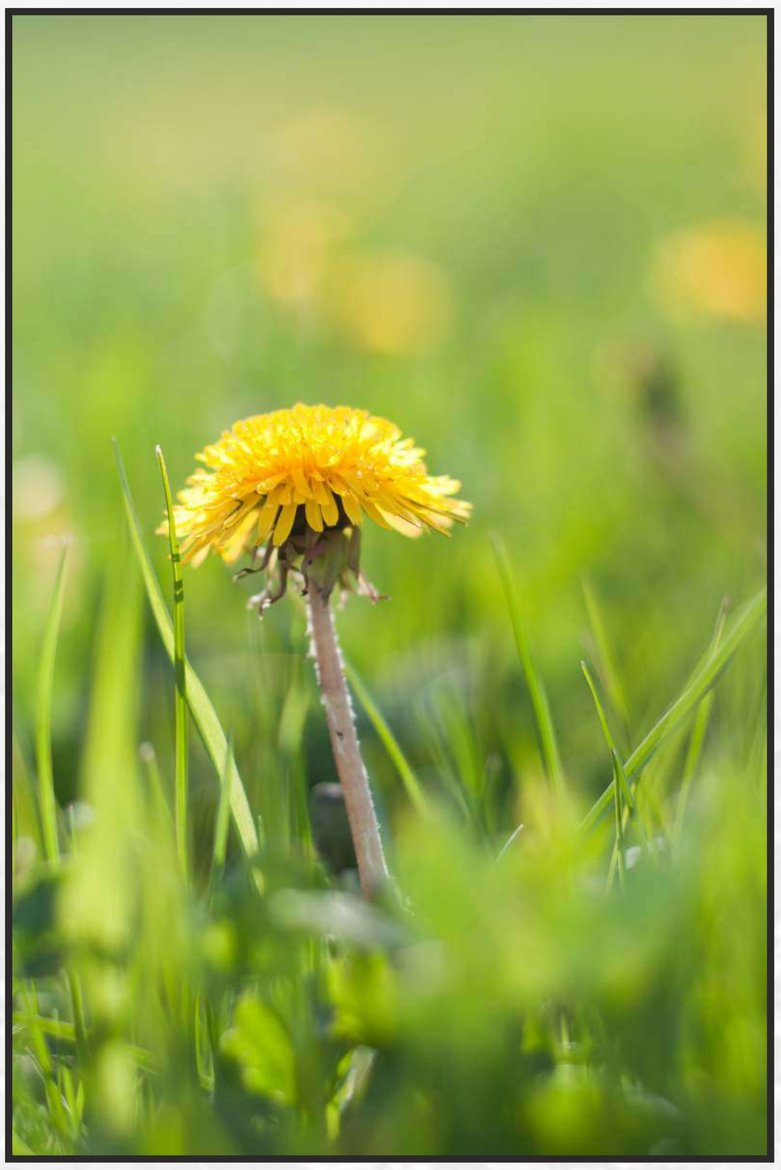

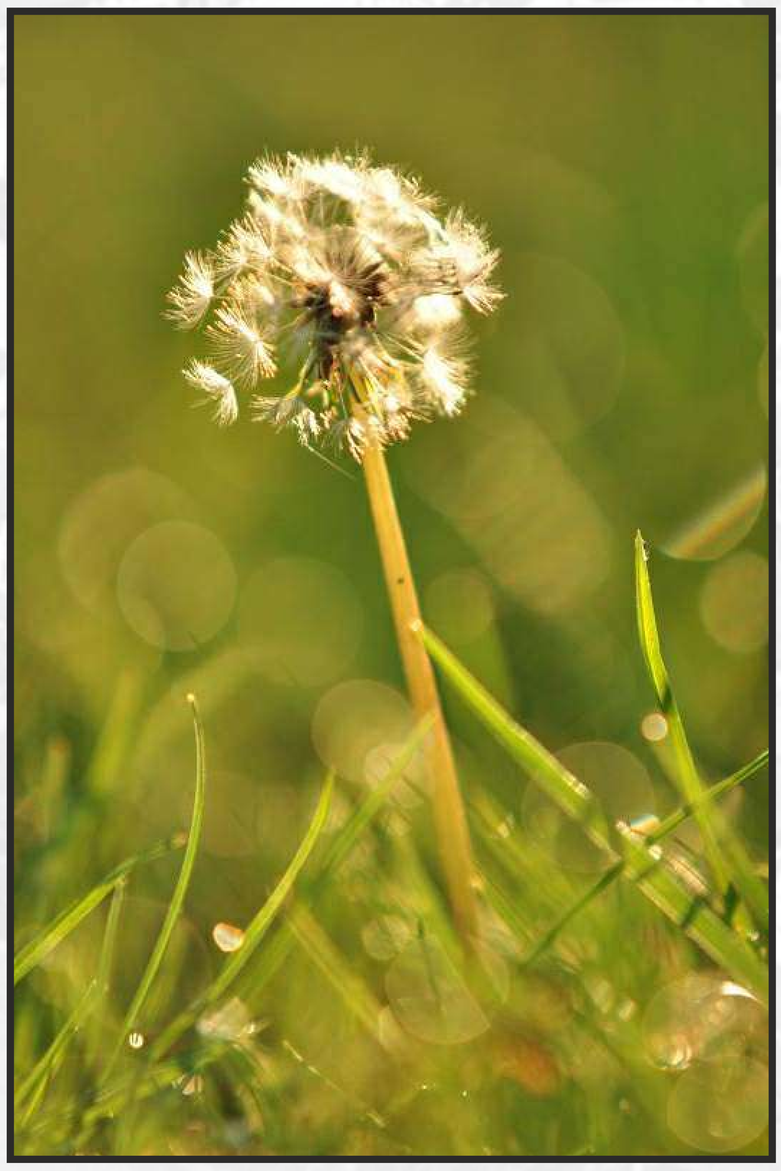

„Celý den je velice vysilující. Kápové na nás dorážejí a nutí nás k větším výkonům. V poledne jsme vysíleni hladem, ale rytmus práce se stává naprosto pekelným. Kručí nám hlady v žaludku. Jeden vězeň utrhne na palouku pampelišku, aby utišil hlad, za to je však krutě zabit.
Zabitý vězeň se jmenoval Louis Ducol a bylo mu 40 let.“

Úryvek z knihy
J. Menéze „Mémoires de captivité 1943 –1945“

Farář Bětík a Abbé Gabriel

19.

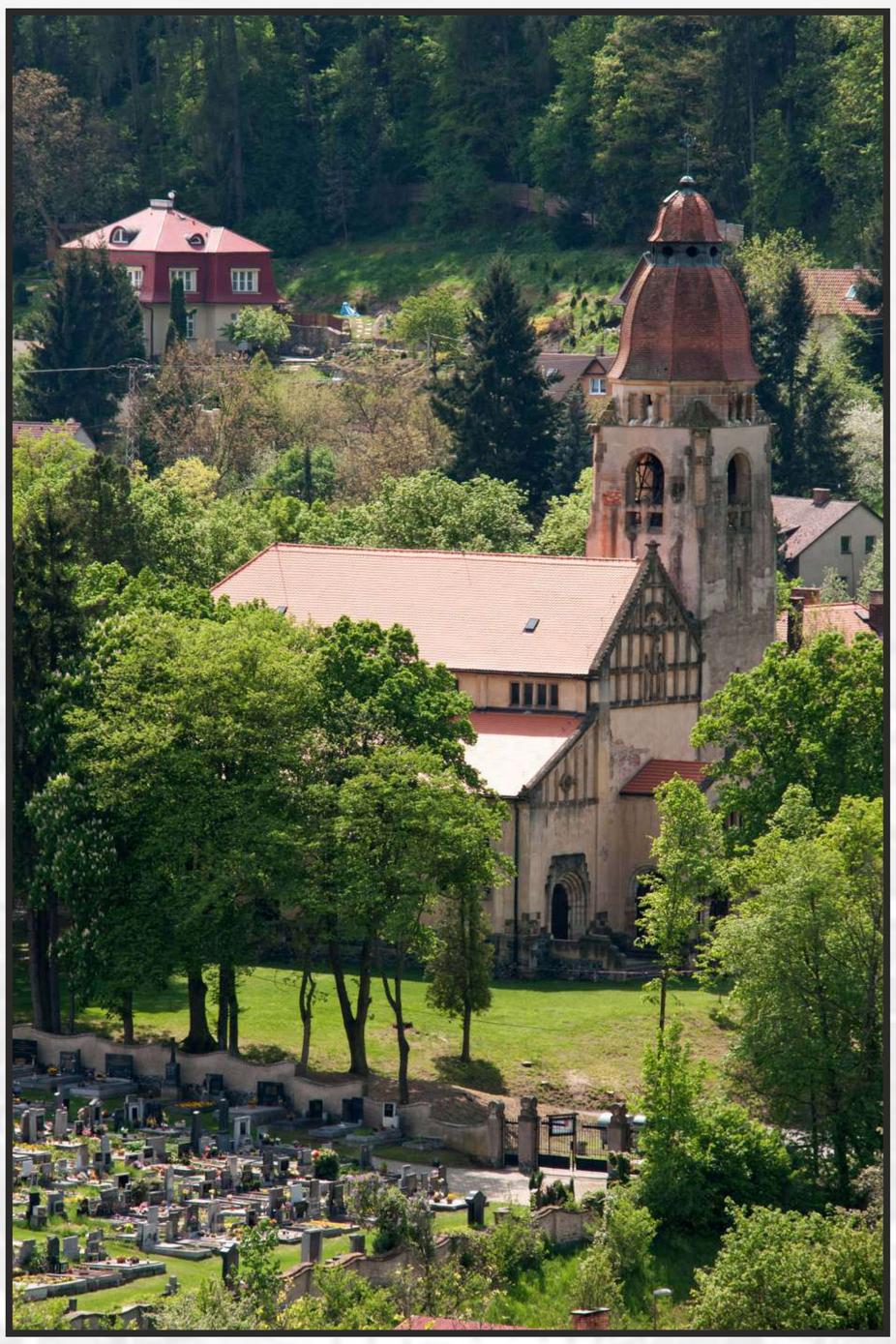

Na podzim roku 1944 se podařilo navázat korespondenční styk mezi štěchovickým farářem Aloisem Bětíkem (na fotografii vlevo) a francouzským vězněm Gabrielem Gayem (portrét vpravo a na snímku u stolu), který před válkou působil jako vikář ve francouzském městečku Nantua. Farář Bětík se v dopisech snaží vyjádřit podporu a víru v brzký konec války a po mladém knězi Welnerovi, který byl totálně nasazen v davelských tunelech, posílá kromě dopisů i hostie a předměty denní potřeby, o které abbé Gabriel a jeho přítel-spoluvězeň E. Helmer žádají. Pro abbého Gabriela byly dopisy a balíčky ze štěchovické fary velkou útěchou a mezi oběma bohoslovci vzniklo silné přátelské pouto.

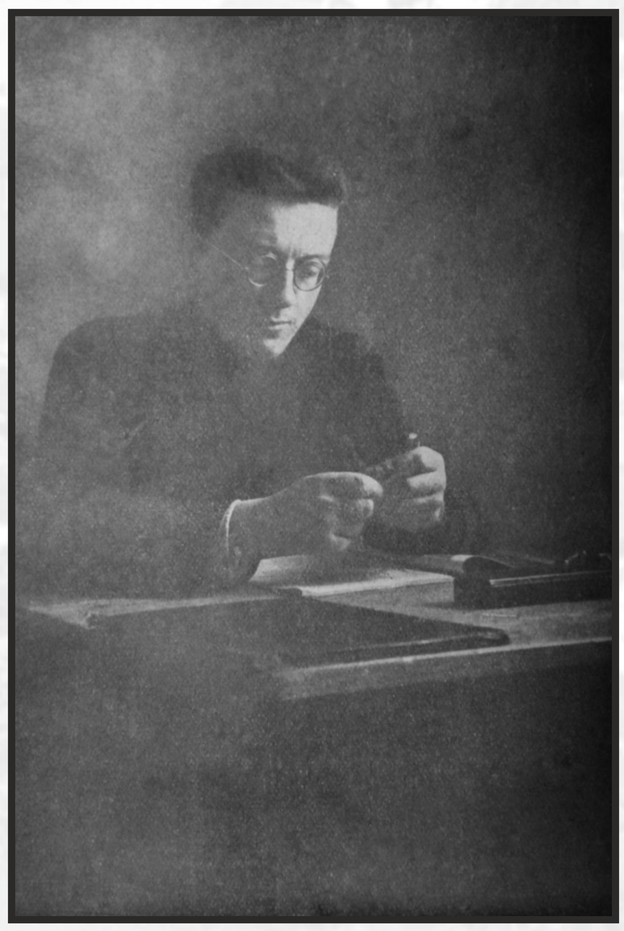

Úryvek z dopisu ze dne 18. prosince 1944:

Nejdražší příteli v Kristu, Bohu díky!
Nebe navštívilo zemi – tábor ubohých. Nevíme, jak Vám máme poděkovat. Po dlouhé době jsme přijali dnes ráno Tělo Páně. Mladému knězi z Pikovic, který nám Eucharistii přinesl, děkujeme též za jeho odvahu a námahu. Co se nás týče, pane administrátore, doufáme, že použijete opět příležitosti, abyste nám Eucharistii zase někdy poslal.
Je pro nás nadějí, silou a mírem. Děkujeme. U příležitosti svátků vánočních se budeme zvláště za Vás a za posvěcení Vaší farnosti modlit. Tak budeme všichni pospolu duchovně v tajemství obcování svatých.
Pozdrav a pokoj Kristův buď s Vámi

G. Gay

Úryvek odpovědi štěchovického faráře:

Drazí spolubratři v Kristu!
K nastávajícím svátkům vánočním Vám přeji mnoho duchovních radostí od Jezulátka, pokoj a klid duševní, jejž svět dáti nemůže.
Kéž jsou to poslední svátky, které slavíme za třeskotu bomb a granátů. Kéž příští již slavíme v míru ve svobodné vlasti.
V duchu všem ruku tiskne a s Vámi cítí

Alois Bětík, administrátor

Spolubratři v Kristu

20.

Úryvek z dopisu psaného v táboře dne 4. ledna 1945:

Nejdůstojnější Otče v Kristu!
S velkou radostí jsme přijali Váš dopis. Děkujeme za přání, svetr, chléb atd. (...)
My zde v táboře jsme měli krásné Vánoce, protože jsme měli ve svém středu Ježíše Krista, který mohl vstoupit do našich srdcí. Také několik trestanců přistoupilo o Vánocích k sv. přijímání.
Důstojnosti, snad budu moci někdy přijíti k Vám na faru ještě s druhým trestancem a dozorcem (jedním vojákem SS). Samo sebou to uskutečním, až budeme mít dobrého vojáka jako dozorce.
Přijměte naše nejsrdečnější pozdravy a přání,
Pán a jeho pokoj budiž s Vámi.

G. Gay

Úryvek z dopisu poslaného ze Štěchovic v únoru 1945:

Moji drazí přátelé!
Jak mne dojímá Vaše vděčnost, kterou projevujete za každou maličkost. Kéž bych Vám mohl pomoci více. Kéž dobrý Bůh shlédne a vyslyší naše prosby, abyste opět byli svobodni. Kéž již brzy mohl bych Vám stisknout ruku. Civilní oděv na cestu do Francie Vám opatřím. (...)
Děkuji Vám, drazí spolubratři, za tento skvělý příklad živé víry. Jaký to krásný důkaz podáváte svým životem, že v nejtěžších dobách života, největší oporou proti zoufalství a záchranou proti němu je svatá víra Kristova.
Buďte hodně zdrávi. V mocnou ochranu Boží Vás odporoučí

Alois Bětík, administrátor

Poslední dopis od štěchovického faráře:

Drazí spolubratři!
Ano, vítězné svátky velikonoční se blíží. Přemýšlím, jak splnit Vaše přání. Bohoslovec Emil tedy nemůže přijíti a důstojný pán z Pikovic odejel na Moravu. Bude to tedy tvrdý oříšek, ale snad se přece podaří jej rozlousknouti.
V koncentračním táboře prodíláváte s Kristem Getsemanskou zahradu, křížovou cestu a Kalvárii. Kéž již brzy s ním slavíte Vzkříšení, den svého osvobození.
Buďte s Bohem. Zdraví Vás v Kristu oddaný

Alois Bětík, administrátor

Poslední dopis abbého z období Velikonoc roku 1945:

Důstojný spolubratře v Kristu!
Chléb jsme obdrželi dnes na Zelený čtvrtek. Děkujeme.
Můžete nám poslati dva nože, jehly a nitě?
Dnes je Zelený čtvrtek, svěcení nových svatých olejů.
My již žádný svatý olej nemáme. Prosím, pošlete.
Kdybychom mohli obdržet Eucharistii pro naše velikonoční svaté přijímání...
Aleluja, požehnané Velikonoce, aleluja!
Naše Velikonoce budou smutné, ale naše srdce jsou v klidu a míru.

G. Gay